

Virkemidler i Det Danske Landdistriktsprogram 2007-2013

Abildtrup, Jens

Publication date:
2008

Document version
Også kaldet Forlagets PDF

Citation for published version (APA):
Abildtrup, J. (2008). *Virkemidler i Det Danske Landdistriktsprogram 2007-2013*. Department of Economics, University of Copenhagen. IFRO Working Paper Bind 2008 Nr. 11

Virkemidler i Det Danske Landdistriktsprogram 2007-2013

Fødevareøkonomisk Institut (FOI)

Working Paper 2008/11

Virkemidler i Det Danske Landdistriktsprogram 2007-2013

Jens Abildtrup
jens@foi.dk

Abstract

I dette arbejdsrapport beskrives 18 støtteordninger under Det danske Landdistriktsprogram for perioden 2007-2013, herunder ordningernes lovgrundlag, formål, støttebetingelser, tilskudssatser og budgetrammer. Endvidere gives en introduktion til rationale for en landdistriktspolitik ud fra et økonomisk perspektiv, en oversigt over de politiske målsætninger i den danske landdistriktspolitik, samt en oversigt over relaterede støtteordninger (EU's Strukturfonde, Landdistriktpuljen og Fødevarerministeriets innovationsordning). I perioden 2007-2008 er der i Danmark afsat 560 mio. kr. til landdistriktsprogrammet, hvoraf 55 pct. skal gå til miljø- og naturtiltag. Af støtten til natur og miljø udgør tilskud til økologisk jordbrug den væsentligste post. Der er afsat 25 pct. af budgettet til forbedring af landbrugets og skovbrugets konkurrenceevne. Da de fleste af midlerne under miljø og natur går til kompensation til landmand for miljøvenlig drift har Landdistriktsprogrammet således stadig en stærk fokus på den primære sektor. I forhold til det tidligere landdistriktsprogram er der dog en øget fokus på lokalt tilpasset støtte til landdistrikterne, hvilket blandt andet afspejles i, at lokale aktionsgrupper har indflydelse på tildelingen af en større andel af midlerne, og at en større del af støtten er projektbaseret og ikke baseret på faste tilskudssatser for standardtiltag.

ISBN 978-87-92087-70-6 (on-line, Virkemidler i Det Danske Landdistriktsprogram
2007-2013)

Indholdsfortegnelse

1. Introduktion.....	5
1.1. Formål med arbejdsrapporten	5
1.2. Afgrænsning	5
2. Oversigt over landdistriktspolitikken	6
2.1. Hvorfor landdistriktspolitik?	6
2.2. Politiske målsætninger.....	8
2.3. Typer af virkemidler.....	9
2.4. Støtteordninger	12
3. Landdistriktsprogrammets støtteordninger 2007-2013	19
3.1. Oversigt over landdistriktsprogrammets støtteordninger	20
3.2. Kompetenceudvikling.....	23
3.3. Erhvervsudvikling i landdistrikterne	24
3.4. Fødevarekvalitet – udvikling/deltagelse/markedsføring.....	26
3.5. Omlægning til økologisk jordbrug	28
3.6. Miljøbettinget tilskud	29
3.7. Pleje af græs- og naturarealer (MVJ).....	31
3.8. Braklagte randzoner.....	33
3.9. Vådområder	34
3.10. Landskabs- og biotopforbedrende beplantninger	36
3.11. Plantegenetiske ressourcer.....	37
3.12. Miljø- og naturprojekter	38
3.13. Skovordningerne.....	40
3.14. Østøtte	41
3.15. Lokale aktionsgrupper (LAG)	42
3.16. Nye arbejdspladser i landdistrikterne	44
3.17. Attraktive levevilkår i landdistrikterne	45
3.18. Kulturaktiviteter i landdistrikterne	47
3.19. Aktiviteter for børn og unge	48
4. Sammenfattende beskrivelse af støtteordningerne	49
Litteraturliste	52
Working Papers	57

Forord

Dette arbejdspapir er udarbejdet som et led i projektet *Virkemidler i Landdistrikspolitikken – Behov og Effekter Nu og i Fremtiden* (2007-2008). Projektet er finansieret af Direktoratet for FødevarerErhverv og gennemføres af forskere fra Fødevarøkonomisk Institut ved Københavns Universitet, Det Jordbrugsfaglige Fakultet ved Århus Universitet og Center for Regional- og Turismeforskning. Forskningsprojektets overordnede mål er ”at bidrage til videngrundlaget for udvikling af landdistriktsprogrammet og strukturfondsindsatsen de kommende år gennem udvikling og demonstration af nye rumlige *ex ante* evalueringsmetoder” (jf. projektbeskrivelsen). Der fokuseres i den empiriske del af projektet på støtteordningerne i Det Danske Landdistriktsprogram. Målet med dette arbejdspapir er i den forbindelse at give et overblik over de virkemidler, der benyttes i det nuværende landdistriktsprogram og dermed etablere en fælles referenceramme fra begyndelsen af projektet. Redigeringen af arbejdspapiret afsluttedes ultimo 2007.

1. Introduktion

1.1. Formål med arbejdsrapporten

Det overordnede mål med dette arbejdsrapport er at give et overblik over virkemidlerne i Det Danske Landdistriktsprogram 2007-2013¹. I rapporten beskrives de enkelte støtteordningers regelgrundlag, tilskudssatserne, støttebetingelser, budgetrammer samt tidligere erfaringer med støtteordningerne. Derudover gives en kort introduktion til landdistriktspolitikens mål samt de væsentligste andre støtteordninger, som har betydning for landdistrikternes udvikling.

Arbejdsrapporten skal endvidere give grundlag for, at projektgruppen udvælger et antal virkemidler, som det videre modeludviklings- og analysearbejde i projektet vil fokusere på.

1.2. Afgrænsning

Der fokuseres på virkemidlerne i Landdistriktsprogrammet for programperioden 2007-2013 (DFFE 2007a). Dog gives der også en oversigtsmæssig beskrivelse af virkemidlerne under Landdistriktspuljen, EU's strukturfonde, og innovationsordningen, som administreres af Fødevareministeriet, idet disse programmer og landdistriktsprogrammet i nogen udstrækning anvender samme type af virkemidler og henvender sig til de samme potentielle støttemodtagere. Der gives endvidere en kort introduktion til mål og baggrund for landdistriktspolitikken, mens en mere udførlig diskussion af teori og rationale for landdistriktspolitikken og udformningen af virkemidler kan findes i den litteratur, der henvises til i oversigtsafsnittet (afsnit 2).

¹ I dette arbejdsrapport vil vi i det følgende benytte betegnelsen Landdistriktsprogrammet for Det danske Landdistriktsprogram 2006-2013. Det mærkes at ultimo 2007 er Landdistriktsprogrammet endnu ikke godkendt af EU-kommissionen, så der vil i princippet kun ske ændringer i programmet, hvis det kræves af kommissionen.

2. Oversigt over landdistriktspolitikken

2.1. Hvorfor landdistriktspolitik?

Ud fra en økonomisk betragtning, er der to centrale begrundelser for at føre en særlig landdistriktspolitik. Den ene begrundelse tager udgangspunkt i målsætninger om lige levevilkår i byer og på landet og sikring af bosætning i landdistrikterne, mens den anden begrundelse tager udgangspunkt i særlige markedsfejl, som gør sig gældende i landdistrikterne (Teigen 1999).

En særlig indsats for vækst i landdistrikterne kan ofte være nødvendig for at undgå store uligheder i indkomsten mellem landdistrikter og byer og for at undgå en affolkning af landdistrikterne. Landdistrikterne er karakteriseret ved en lavere befolkningstæthed end i byerne. Dette betyder blandt andet øgede transportomkostninger og manglende muligheder for at udnytte størrelsesøkonomiske fordele for befolkningen i landdistrikterne. Dermed vil de, som bor i landdistrikterne, ofte kunne opnå en højere realindkomst, hvis de flyttede til en by. Dette giver et incitament til at flytte fra landdistrikterne til byerne og dermed affolkning i landdistrikterne. Dog er det ikke alle, der vælger at flytte til byerne, selvom om de der vil kunne opnå en højere realindkomst. Det skyldes blandt andet, at befolkningen ikke er fuldt mobil. Dermed ser vi typisk en lavere realindkomst i landdistrikterne. Det skal dog understreges, at den lavere realindkomst i landdistrikterne end i byerne også kan være et udtryk for, at der er en betalingsvilje for at bo i landdistrikterne, som ikke indgår i opgørelsen af realindkomsten.

Støtte til landdistrikterne kan også være et udtryk for en aktivering af lokale immobile ressourcer i landdistrikterne. Dette kan eksempelvis ske gennem forbedrede muligheder for uddannelse for befolkningen i landdistrikterne, eller det kan ske ved investeringer, der forbedrer tilgængelighed til naturressourcerne i landdistrikterne. En forbedret udnyttelse af ressourcerne i landdistrikterne kan gavne såvel landbefolkningen som hele samfundet. Årsagen til, at der er behov en særlig politik for aktivering af landdistrikternes ressourcer, er, at der i landdistrikterne er særlige eller særligt store markedsfejl forbundet med ressourcernes udnyttelse. Markedsfejlene betyder typisk, at udnyttelsen af landdistrikternes ressourcer bliver mindre end det samfundsøkonomisk optimale niveau (se også diskussion af markedsfejl i afsnit 2.3)².

² Bemærk at støtte til sikring af bosætning i landdistrikterne også kan være begrundet i markedsfejl. Bosætning i landdistrikterne kan betragtes som et offentlige gode, idet der kan være en betalingsvilje

Generelt set har udviklingen i befolkningstal, beskæftigelse og indkomst i landdistrikterne i Danmark stort set svaret til udviklingen for landet som helhed gennem det seneste årti (Abildtrup og Jensen 2005, Regeringen 2007). Den generelle udvikling dækker dog over, at der er udkantskommuner, hvor der har været en negativ befolkningsudvikling, og hvor indkomsten per indbygger har været væsentligt lavere end for landet som helhed.

Udkantskommunerne har endvidere forholdsvis mange ældre, som øger andelen af befolkningen uden for den beskæftigelsesaktive aldersgruppe, hvilket øger presset på de kommunale budgetter. Derudover er udkantskommunerne også karakteriseret ved, at arbejdskraften har et lavere uddannelsesniveau.

Mens antallet af arbejdspladser generelt har været svagt stigende i perioden 1995-2005, har antallet af arbejdspladser været faldende i udkantskommunerne.

Det kan derfor konkluderes, at mens gruppen af landdistriktskommuner som helhed fra et befolkningstals- og indkomstmæssigt synspunkt ikke synes at have store problemer i forhold til landsgennemsnittet, ser det værre ud for udkantskommunerne. Dette skal ses i sammenhæng med, at et af formålene med landdistriktspolitikken, er at sikre en udligning af de socio-økonomiske forskelle mellem landdistrikter og byområder. Med udgangspunkt i målsætningen om lige levevilkår udtrykt ved beskæftigelse og indkomst, er det således kun berettiget med en særlig landdistriktspolitik i udkantskommunerne.

I hvilken udstrækning, særlige markedsfejl gør sig gældende i landdistrikterne er ikke i tilsvarende omfang analyseret og dokumenteret. Dog finder vi i landdistrikterne en forholdsvis stor andel af den natur, hvor der er nationale og internationale beskyttelsesinteresser. I randkommunerne er eksempelvis 14,5 pct. af arealet udpeget som Natura2000 områder (Abildtrup og Jensen 2005), mens det kun er omkring 10 pct., der er udpeget på nationalt niveau. Denne udpegning af arealer kan ses om et udtryk for, at arealerne ikke kun har værdi for lokalbefolkningen, men at disse natur- og landskabselementer også har værdi for befolkningen uden for landdistrikterne. Dertil kommer, at landdistrikterne bidrager med vigtige historiske og kulturelle fortællinger, som også har værdi for andre end dem, som bor der. Eksempelvis ville mange byboere føle sig fattigere, hvis landsbyerne forsvandt i Danmark, fordi de har deres egne rød-

je for befolkede landdistrikter. Det betyder, at markedet ikke sikrer en velfærdsøkonomisk bosætning.

der i danske landsbyer (Frandsen 2007). Ofte har man således også set en sammenkædning af på den ene side kultur, miljø- og naturmål og på den anden side økonomiske vækstmaal i landdistriktspolitikken (OECD 1998).

En yderligere grund til en særlig landdistriktspolitik er, at landdistriktskommunerne - og især udkantskommunerne - er karakteriseret ved en høj andel af beskæftigelse indenfor de primære erhverv. Med udgangspunkt i denne særlige erhvervsstruktur i landdistrikterne kunne der argumenteres for en særlig erhvervs politik, som er tilpasset landdistrikterne. Dette kan være en af forklaringerne på, at i den fælles landbrugs politik i den Europæiske Union har man historisk set ofte betragtet støtten til landbrug og støtte til landdistrikterne som to sider af samme sag (Terluin 2003). Med de primære erhvervs mindskede betydning for landdistrikternes økonomi, er det således mindre sandsynligt i dag, at landdistrikterne har en erhvervsstruktur, der berettiger en selvstændig landdistrikts politik.

2.2. Politiske målsætninger

I dette afsnit beskrives de målsætninger, der er for landdistrikts politikken, som den kommer til udtryk i den konkrete politikformulering.

De politiske målsætninger for landdistrikts politikken er forskellige fra land til land. Et fælles træk ved landdistrikts politikker i den industrialiserede verden kan dog sammenfattes i to hovedmål (OECD 1998): 1) fremme af vækst i landdistrikterne og 2) fremme af udbuddet af offentlige goder i landdistrikterne herunder beskyttelse af landdistrikternes natur- og miljøværdier. Disse generelle træk i landdistrikts politikken genfindes også i de danske målsætninger.

Ifølge Landdistriktsredegørelsen 2007 (Regeringen 2007, p2) er den danske regerings overordnede målsætning for landdistrikterne *”at sikre de bedst mulige rammer for vækst og udvikling i hele Danmark. Det er vigtigt, at der sker en afbalanceret udvikling, hvor der er fokus på at sikre en stærk sammenhængskraft mellem landdistrikterne og byområderne”*. I samme redegørelse (p7) udtrykkes regeringens mål også ved formuleringen *”at der er attraktive vilkår for at bo og drive erhverv i alle dele af landet. Der skal være gode rammer for vækst og udvikling i hele landet og der skal sættes på de kompetencer og erhvervs potentialer, der findes lokalt”*. Ønsket om at skabe attraktive vilkår for bosætning i landdistrikterne ses i lyset af, at en række landdistrikter i yderområderne oplever et vigende befolkningstal. Ligeledes er det i yderområ-

derne, at regeringen ser et behov for erhvervsudvikling, idet disse områder ikke ligger i pendlingsoplande til større byer i vækst.

I den Nationale Strategi for Det danske Landdistriktsprogram (DFFE 2007c, p25) formuleres 4 overordnede målsætninger for Landdistriktsprogrammet:

- *”Flere iværksættere og lokale arbejdspladser i landdistrikterne*
- *Stærkere konkurrencekraft i fødevarer- og skovsektoren*
- *Varierede landskaber, rig natur og rent miljø*
- *Attraktive levevilkår i landdistrikterne, der bidrager til stærk sammenhængskraft mellem land og by”*

Disse målsætninger er på linje med målene i EU's landdistriktsforordning (Rådets Forordning (EF) nr. 1698/2005 af 20. september 2005, Art. 4):

- *”Forbedring af landbrugets og skovbrugets konkurrenceevne gennem støtte til omstrukturering, udvikling og innovation*
- *Forbedring af miljøet og landskabet gennem støtte til arealforvaltning*
- *Forbedring af livskvaliteten i landdistrikterne og tilskyndelse til diversificering af den økonomiske aktivitet”*

I den Nationale Strategi og i målsætningerne for Landdistriktsprogrammet nævnes således eksplicit natur- og miljøforbedring som et element i landdistriktspolitikken. Det fremgår endvidere af Landdistriktsprogrammet, at det skal bidrage til at opfylde nationale handlingsplaner samt habitat- og vandrammedirektivet. Derudover prioriteres lokalt forankrede naturtiltag, som eksempelvis har et rekreativt sigte (Regeringen 2007, p17). Der er imidlertid ikke taget stilling til om støtte til natur- og miljøtiltag vil fremme eller begrænse landdistrikternes økonomiske udvikling (se diskussion i Abildtrup and Jensen 2005).

2.3. Typer af virkemidler

Landdistriktspolitikker omfatter typisk en lang række forskellige delelementer, som direkte eller indirekte er helt eller delvist målrettet landdistrikterne. Det være sig erhvervsudviklingsstøtte målrettet virksomhederne i landdistrikterne, tilskud til forbedret offentlig service og øget udbud af kultur-, miljø- og naturgoder i landdistrikterne, skattebegunstigelser, offentlige investeringer i infrastrukturudbygning målrettet land-

distrikterne, lokalisering af offentlige virksomheder og institutioner i landdistrikter, samt kommunale udligningsordninger.

I Det danske Landdistriktsprogram er hovedelementerne erhvervsudviklingsstøtte til landbrug og andre virksomheder i landdistrikterne, støtte til udbud af natur- og miljøgoder, støtte til udbud af offentlige serviceydelser til erhverv og private samt investeringer i mindre infrastrukturprojekter.

Overordnet set hører virkemidlerne i Landdistriktsprogrammet hjemme i kategorien af frivillige virkemidler (Carraro og Lévêque 1999, OECD 1999, Khanna 2001). Den enkelte virksomhed, jordbruger eller borger bestemmer selv, om vedkommende ønsker at deltage i programmets støtteordninger. Der er således tale om frivillige aftaler mellem landdistriktsmyndigheden og støttemodtageren. De fleste aftaler er baseret på standardaftaler, hvor støttemodtageren skal opfylde en række standardkrav for at være støtteberettiget. Støttemodtageren har normalt ret til en aftale om tilskud, hvis vedkommende har opfyldt støtteordningens krav. Hvis det samlede ansøgte støttebeløb overskrider de budgetmæssige rammer, har aftalemyndigheden mulighed for at prioritere mellem ansøgerne efter forud fastlagte kriterier – typisk tidspunktet for indsendelsen af ansøgningen.

Erhvervsstøtte i landdistrikterne er typisk målrettet de mindre og mellemstore virksomheder. Begrundelsen for denne målretning er ofte en forestilling om, at disse virksomheders præstation ikke er optimal uden offentlig støtte. De har behov for støtte, hvis de skal vokse og øge deres rentabilitet. Markedsfejl gives som forklaring på, at de mindre virksomheder ikke producerer på et velfærdsøkonomisk optimalt niveau, hvis de ikke støttes (Oldsman og Hallerg 2004, DØRS 2006). Markedsfejlene kan blandt andet forklares ved, at der ikke i tilstrækkeligt omfang udbydes services og information relevant for de mindre virksomheder, da disse goder i nogen udstrækning er offentlige goder. Endvidere kan der være forskellige afledte positive effekter af virksomhedernes investeringer, som ikke i fuldt omfang indgår i den enkelte virksomheds investeringsbeslutning (positive eksternaliteter). En begrundelse for støtte af mindre virksomheder i landdistrikterne kan også være, at virksomheder i landdistrikterne har ringere adgang til kapital og finansielle ydelser, hvorfor investeringsniveauet vil være under det samfundsmæssige optimale niveau (OECD 2006a og b).

En hensigtsmæssig strategi for udformningen af erhvervsstøtteordningerne vil derfor være at målrette støtten, så den tjener til en korrektion af markedsfejlene og derved øger virksomhedernes produktion og bidrag til den samfundsmæssige velfærd.

I Landdistriktsprogrammet gives erhvervsudviklingsstøtten dels som en medfinansiering af omkostninger ved specificerede investerings-, udviklings-, og kompetenceudviklingsprojekter og dels som medfinansiering af etableringen af fødevarermærkningsordninger (institutionelle rammer).

Der er imidlertid også en række problemer forbundet med denne type af erhvervsstøtte (Teigen 1999, DØRS 2006, p156). Erhvervsstøtten kan reducere virksomhedernes effektivitet, idet støtten kan fastholde produktionsfaktorer i lavproduktive anvendelser, hvilket hæmmer den samlede værdiskabelse. Hvis der ikke kan argumenteres for eksistensen af erhvervs-specifikke markedsfejl, vil en selektiv erhvervsstøtte medføre en konkurrenceforvridning mellem erhvervssektorer og dermed inefficent udnyttelse af indsatsfaktorerne. Endvidere betyder virksomhedernes anvendelse af ressourcer på indbyrdes konkurrence om opnåelse af erhvervsstøtten et værditab for samfundet. Endelig kan støtten til eksisterende virksomheder give en skævvridning i forhold til nye virksomheder og dermed give anledning til reduceret konkurrence og dermed også en reduceret produktivitet. Hvis støtten gives som incitament til investeringer, vil støtten ikke nødvendigvis give flere arbejdspladser, da virksomhederne får et incitament til at substituere kapital med arbejdskraft. Dette er i konflikt med landdistriktspolitikens mål om at forøge antallet af arbejdspladser i landdistrikterne.

Anvendelse af erhvervsstøtte som et middel til at udligne indkomstforskelle mellem geografiske områder er også ofte et argument for erhvervsstøtte. På grund af de ovennævnte problemer med erhvervsstøtte vil andre typer af virkemidler ofte være mere effektive til at opnå en udligning af indkomster, eksempelvis indkomstoverførsler gennem skattepolitikken, (se f.eks. Michel et al. 1983, Caminal 2004).

Rationalet for at give støtte til beskyttelse og genopretning af miljø og natur er, at der er tale om offentlige goder. Støttemodtagerne betales således for at udbyde disse gode, idet den økonomiske støtte repræsenterer en kompensation for omkostningerne ved at producere goderne. I landdistriktsprogrammet gives støtten som et fast tilskud per projekt eller hektar eller som en medfinansiering af de faktiske omkostninger ved et projekt.

Støtten til øgede lokale serviceydelser gives i Landdistriktsprogrammet som medfinansiering til lokale aktører såsom lokale sammenslutninger.

Ifølge OECD (2006a) er det en global trend i landdistriktspolitikken, at standardtilskudsordninger afløses af investeringsstøtte, samt at sektororienteret støtte afløses af områdeorienteret (*place-based*) støtte. Denne udvikling forklares af flere forhold. Først en øget efterspørgsel efter natur-, miljø- og kulturgoder, som oftest er stedsspecifikke. Endvidere ses landbruget ikke længere som den centrale sektor for landdistrikternes økonomi, samtidig med at der er kommet et øget pres på afskaffelse af landbrugsstøtteordningerne. Endelig er det af betydning, at der er kommet en øget fokus på aktivering af lokale ressourcer, endogene vækstteorier³, konkurrenceevne, og områdeheterogenitet, hvilket taler til fordel for fleksible projekt- og områdebaserede støtteordninger.

2.4. Støtteordninger

I dette afsnit beskrives de væsentligste støtteordninger, som er helt eller delvist målrettet udvikling af landdistrikterne. Udover disse støtteordninger vil en lang række af generelle politikker have direkte eller indirekte betydning for landdistrikterne.

Det gælder for eksempel de erhvervsrettede tilskud og udgifter på finansloven, som i 2006 udgjorde knap 7 mia. kr. (DØRS 2006, p135)⁴. Dertil kom godt 20 mia. kr. givet som skattetilskud til erhvervslivet, dvs. skattebegunstigelser og særregler. I hvilken udstrækning denne generelle støtte kommer landdistrikterne til gavn er ikke analyseret. Imidlertid blev 42 pct. af erhvervsstøtten i 2006 udbetalt til landbrug og landbrugsrelaterede erhverv (DØRS 2006, p145), og da landbrug typisk er hjemmehørende i landdistrikterne, må man forvente, at landdistrikterne opnår en forholdsvis høj andel af erhvervsstøtten.

Windelin (2006) har opgjort omfanget af de regionale erhvervsordninger på finansloven i perioden 1999-2006. Heraf fremgår det, at der har været 31 erhvervsfremmeordninger på finansloven, som har haft regional udvikling som det primære formål eller regional udvikling som et blandt andre formål. Disse erhvervsordninger omfatter blandt andet udbetalinger fra EU-strukturfondene, erhvervsfremmestøtte under landdistriktsprogrammet, innovationsmidler og støtte af færgetrafik til Bornholm og andre

³ Til forskel fra neo-klassisk vækstteori er teknologisk udvikling ikke eksogent givet i den endogene vækstteori (se f.eks. Romer 1990) men afhænger af virksomhedernes investeringer i forsknings- og innovationsaktiviteter. Virksomhedernes incitamenter til forskning og udvikling kan påvirkes af politiktiltag. Derfor bliver et af målene i regionalpolitikken at fremme de lokale betingelser for teknologisk udvikling og produktivitetsfremgang (Cortright 2001).

⁴ Eksklusiv EU's landbrugsstøtte (søjle 1) (DØRS 2006)

øer. Det samlede beløb på finansloven til erhvervsfremme med regionalt sigte udgjorde i 1998 knap 800 mio. kr. og er efterfølgende steget og udgjorde i 2006 1.060 mio. kr.

De generelle politikker vurderes ofte at have større betydning for landdistrikternes og regionernes relative indkomstniveau end de mere specifikke landdistrikts- og regionalpolitikker, idet der er langt flere midler involveret i de generelle politikker (Johansen 2007). Det gælder eksempelvis de nationale sektorpolitikker. Endvidere vurderer Freebairn (2003), at en progressiv indkomstbeskatning samt nationalt finansierede uddannelses- og sundhedsprogrammer er mere effektive til at opnå udligning af realindkomsten end de mere målrettede landdistriktsprogrammer. Disse generelle politikker har utvivlsomt en indkomstudlignende effekt, men om det er velegnede politikker til at støtte udviklingen i et givet landdistriktsområde er imidlertid tvivlsomt (Kilkeny og Johnson 2007).

2.4.1. Landdistriktsprogrammet

I dette afsnit gives en overordnet beskrivelse af det danske landdistriktsprogram, idet en mere detaljeret beskrivelse af indholdet i programmet følger i afsnit 3. Det danske Landdistriktsprogram 2007-2013 er en implementering af EU's landdistriktsforordning⁵. I denne forordning bygges landdistriktspolitikken op omkring tre overordnede tematiske akser:

- akse 1: Forbedring af landbrugets og skovbrugets konkurrenceevne
- akse 2: Arealforvaltning, miljø og landskab og
- akse 3: Diversifikation og livskvalitet i landdistrikterne.

Derudover er LEADER-tilgangen integreret som en lokal udviklingsstrategi, der blandt andet skal indeholde programmer for veldefinerede landdistriktsområder, bottom-up tilgang med udgangspunkt i lokale aktionsgrupper og en flersektoriel tilgang. LEADER-tilgangen går på tværs af de tre akser.

Under akse 1 videreføres uændret eller i tilpasset form støtteordningerne fra Det danske Landdistriktsprogram 2000-2006 om forbedring af landbrugets konkurrenceevne - eksempelvis tilskud til investeringer i teknologi og mærkningsordninger. I forhold til

⁵ Rådets forordning (EF) nr. 1698/2005 af 20. september 2005

tidligere kan der ydes tilskud til samarbejde om udvikling af nye produkter, processer og teknologier i landbrugs- og fødevarersektoren.

Som under den tidligere forordning er medlemslandene forpligtede til at implementere støtteordninger for miljøvenligt jordbrug, jf. akse 2.

I akse 3 genfindes støtteordningerne fra den tidligere programperiode om fremme af tilpasning og udvikling af landdistrikterne samt en ny ordning, der har til formål at støtte uddannelse.

Forordningen fastsætter minimumsandele af budgettet, som skal tilgå i de enkelte akser. Således skal akse 1 ifølge forordningen som minimum tildeles 10 pct. af budgettet, akse 2 25 pct. og akse 3 10 pct. af budgettet. Som minimum skal 5 pct. af budgettet anvendes til foranstaltninger gennemført med LEADER-metoden.

2.4.2. Landdistriktspuljen

Landdistriktspuljen administreres af Indenrigs- og Sundhedsministeriet og har siden 1994 givet tilskud til forsøgs-, forsknings- og informationsprojekter i landdistrikterne (Indenrigs- og Sundhedsministeriet 2007a). Ordningen har ikke en selvstændig lov-hjemmel men baseres på en tilbagevendende bevilling på finansloven.

Der gives under ordningen tilskud til aktiviteter, der har til formål at:

- *”At skabe nye, utraditionelle og varige arbejdspladser i landdistrikterne, herunder nicheproduktion, evt. som en kombination af privat og offentligt arbejde.*
- *At styrke bosætningen i landdistrikterne.*
- *At styrke integrationen af nye landdistriktsborgere, såvel danskere som nydanskere.*
- *At fastholde og udvikle den offentlige og private service i landdistrikterne, herunder styrke initiativer til opretholdelse af basale servicefaciliteter.*
- *At styrke de lokale kulturaktiviteter.*
- *At styrke sociale, kulturelle og uddannelsesmæssige initiativer rettet mod børn og unge i landdistrikterne, herunder aktiviteter for socialt svagtstillede børn og unge.*
- *At belyse landdistrikternes udviklingsvilkår, herunder erhvervsvilkår og befolkningens levevilkår” (Indenrigs- og Sundhedsministeriet 2007a, p.24-25).*

Foreninger, enkeltpersoner, selvejende institutioner eller lignende, kommuner og offentlige institutioner er potentielle støttemodtagere. Hvis enkeltpersoner skal modtage støtte, er det en forudsætning, at der er tale om almennyttige projekter, dvs. projekter der retter sig mod en bred kreds af personer.

Fra vejledningen for ansøgning om tilskud for 2008 fremgår det, at støtten primært ydes til dækning af lønomkostninger og kun i begrænset omfang til materialer og inventar (Indenrigs- og Sundhedsministeriet 2007b).

Støtteordningen er ikke geografisk målrettet. Dog betyder ordningens fokus på landdistrikter, at der er forholdsvis få støttemodtagere i Hovedstadsområdet (Teknologisk Institut 1999).

Projekterne, som støttes, vælges ud fra følgende kriterier (Indenrigs- og Sundhedsministeriet 2007b):

- At projektet har et udviklingspotentiale og bidrager til at forbedre lokalområdets udviklingsmuligheder.
- At projektet har længerevarende perspektiver, således at igangsatte aktiviteter fortsætter efter bevillingsperioden.
- At projektet bygger på et folkeligt engagement og har en lokal forankring, dvs. gennemføres af lokale grupper.
- At projektet bidrager til udvikling af samarbejder mellem forskellige aktører med fokus på udvikling af et lokalområde.
- At erfaringerne fra projektet formidles til en bred kreds af interesserede

Den samlede pulje har været på omkring 20 mio. kr. årligt (Teknologisk Institut 1999, Thomsen og Tanvig 2007). I 2006 blev der således bevilget 23,3 mio. kr., hvoraf hovedparten er gået til 170 forsøgsprojekter svarende til en samlet støtte på 20,6 mio. kr. (Indenrigs- og Sundhedsministeriet 2007a). Dermed var det gennemsnitlige beløb per bevilling på ca. 120.000 kr. per forsøgsprojekt. Støttemodtagerne var primært foreninger (61 pct. af alle projekter). Støtten til forsøgsprojekterne gik primært til tværgående udviklingsprojekter (42 pct.)⁶ og kultur- og fritidsaktiviteter (35 pct.). Den re-

⁶ I 2006 var der i lyset af kommunalreformen i 2007 særligt fokus på tværgående projekter, der styrker udviklingen af lokale netværk som kan bidrage til at koordinere landdistriktspolitik og –tiltag på tværs af kommunegrænserne (Indenrigs- og Sundhedsministeriet 2007).

sterende støtte gik til erhvervsudvikling og forskellige oplysningsaktiviteter. Der blev givet støtte til projekter i alle amter.

2.4.3. EU's strukturfonde

Støtten fra EU's strukturfonde omfatter i Danmark støtte fra EU's Regionalfond og Socialfond til styrket regional vækst, konkurrenceevne og beskæftigelse. Strukturfondene skal bidrage til EU's målsætning om at styrke den økonomiske og sociale samhørighed i det udvidede EU⁷. Herunder skal strukturfondene bidrage til opfyldelsen af de såkaldte Lissabon-målsætninger om bæredygtig vækst, konkurrenceevne og beskæftigelse. Dette skal ske gennem mobilisering af det vækstpotentiale, som findes i alle regioner til gavn for den samlede udvikling i EU (Erhvervs- og Byggestyrelsen 2007b, 2007c).

De to fonde bidrager med tilsammen 492 mio. kr. årligt i programperioden 2007-2013 (Erhvervs- og Byggestyrelsen 2007a). Støtten kræver dansk medfinansiering, idet støtten fra EU skal modsvares af tilsvarende støtte fra danske midler. Medfinansieringen kan komme fra både private og offentlige aktører. Inklusiv medfinansiering samt teknisk bistand vil den samlede finansiering være 509,6 mio. kr. fra både Socialfonden på og fra Regionalfonden, dvs. en samlet årlig finansiering af strukturprojekter på over en mia. kr.⁸. I den tidligere programperiode (2000-2006) var der afsat 725 mio. kr. i støtte fra Regional og Socialfondene til regional konkurrenceevne og beskæftigelse (Regeringen 2006).

Udover regional- og socialfondsmidler gives der blandt andet tilskud til territorielt samarbejde, som i tidligere programperioder blev udmøntet i Interregprojekter. I programperioden 2007-2013 er der afsat 106 mio. kr. årligt til territorielt samarbejde mod tidligere 43 mio. kr. (Regeringen 2006).

Det overordnede indsatsområde for Regionalfonden og Socialfonden er ”innovation og viden” henholdsvis ”flere og bedre jobs”. Støtten gives dog indenfor følgende tværgående indsatsområder:

7 Rådets forordning (EF) Nr. 1083/2006 af 11. juli 2006 om generelle bestemmelser for den Europæiske Fond for Regionaludvikling, Den Europæiske Socialfond og Samhørighedsfonden og ophævelse af forordning (EF) nr. 1260/1999

8 Kilde: www.ebst.dk/Regionalfondsprogram og www.ebst.dk/socialfondsprogram

- Menneskelige ressourcer, som eksempelvis kan omfatte tiltag der fremmer relevante regionale kompetencer, mulighed for uddannelser, organisationsudvikling og fjernelse af barrierer for ligestilling på arbejdsmarkedet
- Etablering og udvikling af virksomheder, som eksempelvis kan omfatte udbud af privat og offentlig rådgivning, støtte til fremme af iværksætterkompetencer og –kultur samt finansiering
- Innovation og viden, som eksempelvis kan handle om støtte til regional innovationskapacitet og -samspil, klyngerelationer og virksomhedernes evne til at udnytte viden
- Ny teknologi, som f.eks. kan omfatte støtte til teknologisk infrastruktur, digitalisering og en bredere viden om ny teknologi

Det er de 6 regionale vækstfora, der prioriterer strukturfondsprojekterne og bestemmer hvilke elementer i de fire ovennævnte indsatsområder, der skal vægtes i en given region. Denne afvejning skal ske i forhold til vækstforummets erhvervsudviklingsstrategi. Dog vil en pulje på 10 pct. af strukturfondsmidlerne konkurrenceudsættes og blive uddelt af Danmarks Vækstråd. Støtten kan gives til hele landet, dog er der fokus på yderområderne. Normalt er det ikke muligt at give tilskud til en privat enkeltvirksomhed under Regionalfonden. Dette er dog muligt i visse yderområder, dvs. i Lolland Kommune og på Læsø, Ærø, Langeland, Samsø og Bornholm samt de 27 danske små-øer. Her kan virksomheder opnå støtte til investeringer. Således kan små, mellemstore og store virksomheder opnå henholdsvis 30 pct., 20 pct. og 10 pct. tilskud til de støtteberettigede omkostninger ved investeringer.

Uden for de særlige yderområder er udgangspunktet, at der ikke må ydes statsstøtte i EU-traktatens forstand. Der åbnes dog op for, at der kan ydes direkte eller indirekte tilskud til virksomheder, når det falder indenfor rådgivning af virksomheder, tilvejebringelse af risikovillig kapital, etablering af virksomhedskuvøser eller virksomhedsrettede uddannelsesprojekter (Erhvervs- og Boligstyrelsen 2007d).

For at opnå støtte er det et krav, at projektmodtageren som minimum erklærer, at projektgennemførelsen ikke ville kunne finde sted i samme omfang, på samme tidspunkt eller inden for samme tidsramme uden tilskuddet (krav om additionalitet).

2.4.4. Innovationsstøtte under Fødevareministeriet

Fødevareministeriet giver tilskud til projekter vedrørende innovation, forskning og udvikling inden for fødevarer-, jordbrugs- og fiskerisektoren under innovationsloven⁹ med det formål at skabe en udvikling af produkter, produktionsprocesser eller markeder samt at fremme udviklingen hen imod, at innovation bliver en del af virksomhedernes daglige gøremål og rutiner.

Der kan opnås op til 50 pct. tilskud til omkostningerne ved udviklingsprojekter for små og mellemstore virksomheder mens store virksomheder kun kan opnå 40 pct. i tilskud. Forsknings- og forsøgsinstitutter kan opnå 70 pct. tilskud af støtteberettigede omkostninger. Hvis projektet har en grundlagsskabende karakter og resultaterne offentliggøres kan der opnås 100 pct. tilskud.

I 2005 blev der i alt givet tilsagn om 157 mio. kr. i tilskud under innovationsordningen (DFFE 2006c). I 2007 har fødevareministeren valgt at prioritere tiltag, der skal fremme smag og mangfoldighed i fødevarerproduktionen samt udvikling af ny teknologi, der fremmer en dynamisk og bæredygtig husdyrproduktion.

Innovationsstøtten er i nogen udstrækning overlappende med støtteordningerne om innovation og udvikling i primærjordbruget og forarbejdningssektoren under landdistriktsprogrammet. Endvidere er der også en geografisk målretning mod ydreområde, idet tilskudssatserne i ydreområderne er forhøjet med 5 pct.

2.4.5. Koordinering af støtteordninger

Der er ikke noget til hinder for, at der kan indgå støtte fra forskellige programmer, eksempelvis strukturfondsmidler og landdistriktsmidler, i et lokalt udviklingsprojekt. Dette vil dog typisk være til forskellige delelementer i et projekt, da der ofte vil være direkte restriktioner - eller indirekte restriktioner gennem støtteløfter - på anvendelse af mere end en støtteordning til samme tiltag.

Der sker i nogen udstrækning en koordinering af støtten fra de forskellige ordninger. De regionale vækstfora kan spille en rolle i koordinering af landdistriktsmidlerne og strukturfondsmidlerne. Således skal de lokale udviklingsstrategier, som udarbejdes af de lokale aktionsgrupper under landdistriktsprogrammet, koordineres med regionens

⁹ Lov om tilskud til fremme af innovation, forskning og udvikling m.v. i fødevarer-, jordbrugs- og fiskerisektoren (Lov nr. 421 af 31. maj 2000)

vækstfora. De regionale vækstfora indstiller projekter til støtte under fra EU's strukturfonde. Endvidere er vækstfora pålagt en særlig forpligtelse til at skabe vækst i yderområderne. Disse er oftest også karakteriseret ved at være udviklings svage landdistrikter. I hvilken udstrækning vækstfora i praksis vil fungere som en koordinerende organ mellem strukturfonds- og landdistriktsmidlerne vil tiden vise.

Endvidere ser regionerne sig selv som centrale aktører i forhold til landdistriktsudvikling, idet de har et ansvar for den regionale koordinering af indsatser inden for områder som uddannelse, beskæftigelse, erhverv, kultur, infrastruktur, miljø og planlægning (Danske Regioner 2007). Denne rolle udfyldes primært gennem ansvaret for den regionale udviklingsplan og erhvervsudviklingsstrategien, hvor erhvervsudviklingsstrategien udarbejdes af vækstfora. Således har vækstfora også her en central rolle for koordinering af de erhvervsrettede initiativer i landdistrikterne.

Indenrigs- og sundhedsministeren nedsatte i 2005 Det Rådgivende Udvalg på Landdistriktsområdet. Et af udvalgets formål er at sikre en koordination af indsatserne i landdistriktspolitikken og andre politikområder (Regeringen 2007, p37). Hvilken konkret betydning dette udvalg vil have for koordinering af landdistriktspolitikken, er det på nuværende tidspunkt for tidligt at give et svar på.

3. Landdistriktsprogrammets støtteordninger 2007-2013

Lovgrundlaget for landdistriktsprogrammet er Rådets forordning (EF) nr. 1698/2005 af 20. september 2005 om støtte til udvikling af landdistrikterne fra Den Europæiske Landbrugsfond for Udvikling af Landdistrikterne(ELFUL), samt Kommissionens forordning (EF) nr.1974/2006 af 15. december 2006 om gennemførelsesbestemmelser. Endvidere baseres Landdistriktsprogrammet på Lov nr. 316 af 31. marts 2007 om udvikling af landdistrikterne (landdistriktsloven).

Det danske Landdistriktsprogram er beskrevet i dokumentet Det Danske Landdistriktsprogram 2007-2013 (DFFE 2007a) og er udformet efter retningslinjer fra EU's landdistriktsforordninger og er baseret på den ”National Strategi for Det danske Landdistriktsprogram 2007-2013” (DFFE 2007c). Den konkrete udformning og implementering af virkemidlerne under landdistriktsprogrammet gennemføres gennem bekendtgørelser.

I nærværende arbejdsrapport baseres beskrivelsen af virkemidlerne på de udsendte bekendtgørelser i den udstrækning disse er udsendt, samt landdistriktsprogrambeskrivelsen, samt Direktoratet for FødevarerErhvervs hjemmeside¹⁰.

Under beskrivelsen af støtteordningernes formål er også beskrevet de effektindikatorer, som vil blive benyttet til vurdering af resultaterne af en given ordning. Ud over indikatorer for effekterne vil programmet også blive målt på mere indirekte effektindikatorer, dvs. de såkaldte outputindikatorer (f.eks. antal støttede projekter) og resultatindikatorer (f.eks. antal bedrifter, som har introduceret ny teknologi).

3.1. Oversigt over landdistriktsprogrammets støtteordninger

Tabel 1 giver en oversigt over virkemidlerne i Landdistriktsprogrammet mht. virkemidlernes regelgrundlag, tilskudssatser, støtteperiode, ordningernes geografiske målrettethed og den årlige budgetramme for 2007 og 2008, som den er udmeldt i Fødevarerministeriet (2006). En mere udførlig beskrivelse af ordningerne er givet i de efterfølgende afsnit.

¹⁰ www.dffe.dk/tilskudsguide

Tabel 1. Oversigt over virkemidler i Landdistriktsprogrammet 2007-20013

Støtteordning	Lovgrundlag (Dec. 2007)	Tilskudssatser	Støtteperiode	Målrettet geografisk	Årligt beløb Mio. kr.
Akse 1: Forbedring af landbrugets og skovbrugets konkurrenceevne					
Kompetenceudvikling Innovation/udvikling, jord- brug (Erhvervsudvikling i landdi- striktterne)	Bekendtgørelse i høring	Maks. 50 pct. af støtteberettigede udgifter	Engangsstøtte	nej	3
	Bekendtgørelse i høring	Andel af støtteberettigede udgifter: Investeringsprojekter maks. 40 pct. Demonstrationsprojekter maks. 60 pct.	Engangsstøtte	nej	50
Innovation/udvikling, føde- varesektor (Erhvervsudvikling i landdi- striktterne)	Bekendtgørelse i høring	Andel af støtteberettigede udgifter: Investeringsprojekter i små og mellemstore virksomheder maks. 40 pct. og i store virksom- heder maks. 20 pct.	Engangsstøtte	nej	60
		Udviklingsprojekter i små virksomheder maks. 60 pct., mellemstore virksomheder maks. 50 pct., store virksomheder maks. 40 pct.			
Fødevarer (især økologi)	Bekendtgørelse i høring	Maks. 3000 Euro per primærproducent Maks. 40- 100 pct. af støtteberettigede udgifter	Engangsstøtte	nej	29
Akse 2 Arealforvaltning, miljø og landskab					
Omlægning til økologisk jordbrug	Bekendtgørelse om tilskud til om- lægning til økologisk jordbrug BEK nr. 589 af 08/06/2007	1050 kr. pr. ha (år 1-2) 100 kr. pr. ha. (år 3-5)	5 år	nej	111*
Miljøbetings tilskud	Bekendtgørelse om miljøbetings tilskud BEK nr. 590 af 08/06/2007	750 kr. pr. ha	5 år	nej	*
Pleje af græs- og naturare- aler	Bekendtgørelse om tilskud til pleje af græs- og naturarealer BEK nr. 592 af 08/06/2007	1400 kr. pr. ha (ved afgræsning) 800 kr. pr. ha (ved afgræsning eller slæt) 3350 kr. pr. ha (ved afgræsning i særlige områ- der)	5 år	SFL-områder	90
Braklagte randzoner langs vandløb og søer	Bekendtgørelse om tilskud til brak- lagte randzoner langs vandløb og søer BEK nr. 591 af 08/06/2007.	1200 kr. pr. ha	5 år	Langs vandløb og søer	45**
Vådområder	Bekendtgørelse om tilskud til an- læg af vådområder. BEK nr. 604 af 14/06/2007 og Bekendtgørelse om tilskud til fastholdelse og pleje af vådområder BEK nr. 605 af 14/06/2007.	100 pct. etableringsomk. Maks 15000 kr. pr. ha 1800 kr. hvor afvandsforhold er ændret 3500 kr. pr. ha ved omdriftsarealer 1800 kr. pr. ha for permanente græsarealer 300 kr. pr. ha for naturarealer Samt tilskud til pleje af græsarealer	20 år	SFL-områder	**

(Tabel 1 fortsat)

Landskabs- og biotopforbedrende beplantninger	Bekendtgørelse om tilskud til landskabs- og biotopforbedrende beplantninger BEK nr. 972 af 19/07/2007	40 pct. af tilskudsberettigede udgifter 60 pct. hvis særlige forhold opfyldt	Engangs-tilskud nej	15
Plantegenetiske ressourcer	Bekendtgørelse ikke udsendt	100 pct. af støtteberettigede udgifter	Engangs-tilskud nej	2
Miljø- og naturprojekter	Bekendtgørelse ikke udsendt	100 pct. af støtteberettigede udgifter	Engangs-tilskud nej	11.
Skovordningerne	Bekendtgørelse nr. 1316 af 20/11 2006 om tilskud til privat skovrejsning.	Afhængig af projekt ca. 10.000-38.000 kr. per ha i alt.	2 rater Skovrejsnings-områder	24
Ø-støtte	Bekendtgørelse om tilskud til jordbrugere på visse småøer BEK nr. 732 af 25/06/2007	475 kr. pr. ha landbrugsjord	5 år Småøer uden broforbindelse	10

Akse 3: Diversifikation og livskvalitet i landdistrikterne

Lokale aktionsgrupper	Bekendtgørelse om oprettelse og drift af lokale aktionsgrupper under landdistriktsprogrammet for perioden 2007-2013 BEK nr 490 af 30/05/2007	50 pct af støtteberettigede udgifter i prioriterede projekter, samt dækning af løn til landdistriktskoordinator samt administrationsomkostninger	2007-2013	Læsø, Ærø, Samsø, små og mellemstore øer, yder- og landkommuner samt mellemkommuner	108,5 ***
Nye arbejdspladser i landdistrikterne	Bekendtgørelse i høring	7,5-50 pct. af støtteberettigede udgifter i prioriterede projekter	En rate	Læsø, Ærø, Samsø, små og mellemstore øer, yder- og landkommuner samt mellemkommuner	***
Attraktive levevilkår i landdistrikterne	Bekendtgørelse i høring	7,5-50 pct. af støtteberettigede udgifter i prioriterede projekter	En rate	Læsø, Ærø, Samsø, små og mellemstore øer, yder- og landkommuner samt mellemkommuner	***
Kulturaktiviteter i landdistrikter	Bekendtgørelse om tilskud til kulturelle aktiviteter i landdistrikterne BEK nr. 377 af 24/04/2007	100 pct. af støtteberettigede udgifter	En rate	(Landdistrikter)	5
Aktiviteter for børn og unge	Bekendtgørelse om tilskud til børne- og ungdomsaktiviteter i landdistrikterne BEK nr. 387 af 26/04/2007	75 pct. af støtteberettigede udgifter	En rate	(Landdistrikter)	10 .

*Der er afsat 111 mio. kr. pr. år tilsammen for de to ordningerne miljøbetinget og omlægning til økologisk jordbrug.

** Der er afsat 45 mio. kr. samlet til braklagte randzoner og vådområder.

*** Der er afsat 108,5 mio. kr. samlet til LAG og ordningerne administreret af LAG

3.2. Kompetenceudvikling

Der endnu ikke udsendt en bekendtgørelse for denne ordning, hvorfor beskrivelsen baseres på beskrivelsen i programbeskrivelsen DFFE (2007a).

3.2.1. Støtteordningens formål

Formålet med støtteordningen er at forbedre kompetenceudviklingen i landdistrikterne med henblik på at forbedre konkurrencekraften i fødevarerindustrien gennem øget satsning på innovation og kvalitet samt at styrke indsatsen i forhold til en bæredygtig miljø- og landskabsforvaltning. Herunder gives støtte til bedriftsrådgivning.

Effekterne af støtteordningen vurderes ud fra ændringer i indikatorerne:

- Nettoværditilvækst relateret til programmet
- Nettofuldtidsstillinger skabt af programmet

3.2.2. Betingelser for støtte og ansøgningsprocedurer

Der gives tilskud til rådgivning om overholdelse af bestemmelserne om krydsoverensstemmelse. Endvidere gives der tilskud til opkvalificering af beskæftigede i virksomheder, som har fået tilskud til innovation i forarbejdningssektoren eller til samarbejdsprojekter. Endelig giver der tilskud til opkvalificering af beskæftigede i jordbrugs- skovbrugs- og fødevarersektoren med henblik på at sikre bæredygtige landskaber, varieret natur og sund miljø, dyrevelfærd og et godt arbejdsmiljø. Aktiviteterne kan omfatte kurser, studiekredse, rådgivning, erfaringsudveksling og informationsmateriale.

3.2.3. Støttesatser og budgetramme

Der kan opnås op til 50 pct. tilskud af de støtteberettigede udgifter. Der er afsat 3 mio. kr. per år i perioden 2007-2008 til ordningen (Fødevarerministeriet 2006)

3.2.4. Erfaringer fra lignende støtteordninger under det tidligere program

Tidligere har man givet tilskud til bedriftsrådgivning samt til udarbejdelse af naturplaner. I 2006 var der budgetteret med 37 mio. kr. til disse to tiltag (DFFE 2005a).

3.3. Erhvervsudvikling i landdistrikterne

Støtteordningen Erhvervsudvikling i Landdistrikterne er reguleret af Bekendtgørelse om tilskud til fremme af innovation gennem udvikling, demonstration og investeringer vedrørende det primære jordbrug Bekendtgørelse nr. 1079 af 03/09/2007 og Bekendtgørelse om tilskud til fremme af innovation vedrørende forarbejdning i fødevarer- og skovbrugssektoren gennem udvikling, demonstration og investeringer Bekendtgørelse nr. 1080 af 03/09/2007. I forhold til beskrivelsen af implementering af virkemidlerne i Landdistriktsprogrammet i DFFE (2007a), har man valgt at markedsføre støtteordningerne til jordbrug og fødevarerhverv som én ordning. Samme tilgang er valgt her, hvor de to ordninger er beskrevet samlet.

3.3.1. Støtteordningernes formål

Målet er at fremme bæredygtige jordbrugs- og skovbrugsbedrifter ved udvikling og anvendelse af nye teknologier og samtidig reducere uønsket belastning af det omkringliggende samfund. Det nås gennem investeringer og anvendelse af nye effektive teknologier til løsning af miljøproblemer. Herigennem bidrages til et fortsat konkurrencedygtigt jordbrug, skovbrugs- og fødevarerhverv. Endvidere er det målet inden for forarbejdningsindustrien i fødevarer- og skovbrugssektoren at fremme innovation og udvikling af nye og bedre produkter, processer og teknologier. Ordningen skal blandt andet styrke konkurrencedygtige virksomheder, der tilgodeser miljøhensyn, inden for fødevarersektoren.

Effekterne af støtteordningen vurderes ud fra ændringer i indikatorerne:

- Nettoværditilvækst relateret til programmet
- Nettofuldtidsstillinger skabt af programmet
- Stigning i bruttoværditilvækst pr. fuldtidsstilling
- Stigning i produktionen af vedvarende energi

3.3.2. Betingelser for støtte og ansøgningsprocedurer

Støtteordningen består af de tre elementer:

1. demonstration/formidling af viden, hvor der gives tilskud til interne lønomkostninger ved gennemførelse af projektet, ekstern bistand, underleverandør-ydelser, nedskrevet værdi af nødvendigt udstyr, materialer og revision.

2. investeringer, hvor der eksempelvis gives tilskud til udgifter til nye maskiner og udstyr, konsulentudgifter og eksternbistand i forbindelse med installering af maskiner
3. samarbejde om udviklingsprojekter, hvor der eksempelvis gives tilskud til løn til personer beskæftiget med projektet, ekstern bistand og materialer, nedskrivning af værdi af udstyr og markedsundersøgelser

Støtten til demonstrationsprojekter er målrettet det primære erhverv og projekterne skal have miljø, ressource- og dyrevelfærds- eller arbejdsmiljømæssige mål.

DFFE prioriterer ansøgningerne efter den effekt, som der ved gennemførelse af projekterne forventes at blive opnået indenfor:

1. Skabelse og sikring af arbejdspladser
2. Styrkelse af konkurrenceevnen
3. Bidrage til at formindske ammoniakfordampning og lugtgener
4. Bidrage til at formindske næringsstofudvaskning
5. Bidrage til at reducere energiforbrug eller omlægning til grøn energi
6. Bidrage til udvikling af det geografiske område eller det faglige indhold herunder sikring af et robust produktionsmiljø
7. Bidrage til reduktion af pesticidbehandlingsindekset

Endvidere prioriteres ansøgninger, som indgår i sammenhæng med lokale eller regionale tiltag, samt projekternes faglige indhold, herunder om projekterne omfatter indsatsområderne: Kvalitetsfødevarer, fødevarsikkerhed, økologi, produkternes sporbarhed, dyresundhed og -velfærd, arbejdsmiljø, miljøeffektive indsatser, eller andre former for innovation.

3.3.3. Støttesatser

Investeringsprojekter på bedrifter og små og mellemstore fødevarer virksomheder kan opnå støtte til op til og med 40 pct. af de støtteberettigede udgifter, mens der på store fødevarer virksomheder kun kan opnås 20 pct. af de støtteberettigede udgifter. Til ikke-konkurrenceforvridende demonstrations- og formidlingsaktiviteter ydes der støtte på op til 60 pct.. Vedrørende samarbejde om udviklingsprojekter vil de maksimale støttesatser for små virksomheder være 60 pct., for mellemstore virksomheder 50 pct. og for store virksomheder 40 pct. af de støtteberettigede udgifter.

I perioden 2007-2008 er der per år afsat 50 mio. kr. til jordbrugserhvervene og 60 mio. kr. til fødevarerhvervene (Fødevarerministeriet 2006).

3.3.4. Erfaringer fra lignende støtteordninger under det tidligere program

Under den tidligere ordning om Demonstrationsprojekter og Investeringer i Ny Teknologi i Landbrugs- og Gartnerisektoren blev der i 2006 givet tilskud på i alt 30,6 mio. kr. til 26 projekter, som havde fokus på reduktion af lugtgener i husdyrproduktionen, fosfor- og kvælstofudvaskning, energiforbrug og brugen af pesticider. Fødevarerhvervene fik tilsvarende 126 mio. kr. i 2006. Tabel 2 viser støtten til fødevarerhvervene i hele den forrige programperiode.

Tabel 2. Tilskud til fødevarerhvervet fra landdistriktsprogrammet i programperioden 2000-2006

År	Forarbejdningsordningen Antal projekter	Forarbejdningsordningen Tilskud (mio. kr.)
2000	-	-
2001	58 ¹⁾	82.2
2002	0	0
2003	0	0
2004	40 ¹⁾	50 ¹⁾
2005	41 ²⁾	49.5 ²⁾
2006	³⁾	126 ³⁾

¹⁾ Fra DFFE (2007b), 2004 baseret på budget

²⁾ Baseret på liste over tilsagn (DFFE 2006a)

³⁾ 88 mio. kr. samt 38 mio. kr. fra en midlertidig ordning med fokus på innovationsprojekter (24 projekter) (Bjerre 2007)

3.4. Fødevarer kvalitet – udvikling/deltagelse/markedsføring

Der er endnu ikke udsendt en bekendtgørelse, der regulerer denne ordning.

3.4.1. Støtteordningens formål

Formålet med støtteordningen er både at fremme kendskabet til og afsætningen af kvalitetsfødevarer for at imødekomme forbrugernes efterspørgsel og samtidig positionere danskproducerede fødevarer på det globale marked som særlige højværdiprodukter. Formålet er endvidere at skabe et bredere udbud af kvalitetsmærkede produkter, således at forbrugerne har noget at vælge imellem og producenterne får et nyt konkurrenceparameter.

Effekterne af støtteordningen vurderes ud fra ændringer i indikatorerne:

- Nettoværditilvækst relateret til programmet
- Nettofuldtidsstillinger skabt af programmet

3.4.2. Betingelser for støtte og ansøgningsprocedurer

Der kan søges tilskud til

- Primærproducenter, der deltager i en godkendt kvalitetsmærkningsordning - medlemsgebyr og kontrolafgifter
- Primærproducenter, der gennemfører investeringer for at producere under en godkendt kvalitetsmærkningsordning
- Samarbejdsprojekter der udvikler kvalitetsprodukter (nyt produkt, proces eller teknologi)
- Oprettelse af et rejsehold, der informerer om produktion af særlige kvalitetsprodukter, herunder økologiske produkter.

Der afsættes under ordningen en særlig pulje til økologiske produkter. Primærproducenter kan søge om støtte til deltagelse i en privat kvalitetsmærkningsordning, der er godkendt i EU eller i Danmark. Producentsammenslutninger kan søge om støtte til information og markedsføring af kvalitetsprodukter.

3.4.3. Støttesatser

Der kan ydes op til 3000 Euro per landmænd, der deltager under en kvalitetsmærkeordning. Investeringsprojekter på bedrifter kan opnå støtte til 40 pct. af de støtteberettigede udgifter. Ved samarbejde om udviklingsprojekter vil de maksimale tilskudssatser være 60 pct. for små virksomheder, 50 pct. for mellemstore virksomheder og 40 pct. for store virksomheder. Til informationskampagner og markedsføring kan ydes op til 70 pct. i tilskud, og ved rejsehold kan ydes 100 pct. i tilskud. Der er afsat 29 mio. kr. per år i perioden 2007-2008 til denne ordning.

3.4.4. Erfaringer fra lignende støtteordninger under det tidligere program

I 2006 blev der indført en tilsvarende ordning, hvor der blev udbetalt 15,8 mio. kr. til 22 projekter (DFFE 2006b).

3.5. Omlægning til økologisk jordbrug

Støtteordningen er fastlagt i Bekendtgørelse om tilskud til omlægning til økologisk jordbrug (BEK nr. 589 af 08/06/2007).

Økologisk jordbrug støttes endvidere gennem ordningen ”Støtte til miljøbetingslandbrugsdrift” (se afsnit 3.6), idet økologisk drevne arealer opfylder kravene til udbetaling af tilskud under denne ordning.

3.5.1. Støtteordningernes formål

Formålet med tilskuddet er at understøtte en markedsbaseret omlægning til økologisk jordbrugsproduktion, der dækker forbrugernes behov for økologiske jordbrugsprodukter. Formålet er også at forbedre miljøet og naturen samt fremme dyrevelfærd.

Vurdering af effekterne af støtteordningen baseres på de samme indikatorer, som for de øvrige støtteordninger til miljøvenligt jordbrug. Dette omfatter følgende indikatorer:

- Reduktion af kvælstofoverskud
- Areal med dyrkningsfrie randzoner
- Ekstensiv drift af jordbrugsarealer og skovbrugsarealer af høj naturværdi
- Fastholde fornøden pleje af græsarealer uden for landbrugsmæssig omdrift
- Fastholdelse af ynglefuglebestanden

3.5.2. Betingelser for støtte og ansøgningsprocedurer

Støtten gives til jordbrugere, som er ejere eller forpagtere af arealer under omlægning til økologisk jordbrug, eller som er autoriserede til økologisk jordbrug. Støtten er arealbaseret og gives til de landbrugsarealer, hvor jordbrugeren har forpligtet sig til at drive arealerne efter de økologiske avlsregler og autorisation. Støtten kan søges af landmænd over hele landet og er derfor ikke geografisk målrettet.

Hvis det samlede ansøgte beløb overstiger budgetrammen, sker der en prioritering, som baserer sig på, at der først gives til private ansøgere og dernæst offentlige institutioner. Dernæst prioriteres i forhold til tidspunktet for indsendelsen af ansøgningen.

3.5.3. Støttesatser og budgetrammer

Der udbetales 1.050 kr. pr. ha landbrugsjord de to første år efter påbegyndt omlægning og de næste tre år 100 kr. pr. ha.

Der er afsat 111 mio. kr. årligt til tilskud til miljøbetinget landbrugsdrift og omlægning til økologisk jordbrug i perioden 2007-2008 (Fødevarerministeriet 2006). Ordningen er således med hensyn til afsatte midler en af de væsentligste ordninger i Landdistriktsprogrammet.

3.5.4. Erfaringer fra lignende støtteordninger under det tidligere program

I gennem den seneste programperiode, var den årlige tilsagn om støtte til økologisk jordbrug på 125-448 mio. kr. (Tabel 3) og økologistøtten var således det virkemiddel, der blev tildelt de fleste midler. Der er stor årlig variation i bevillingerne til økologisk jordbrug. Dette skyldes variation i antallet af jordbrug, der ønsker at påbegynde en omlægning til økologi.

Indtil til 2003 var der en særlig støtteordning til økologisk drift, men i 2003 blev denne erstattet af ordningen Miljøbetinget Drift, som også kunne søges af ikke-økologer, som opfylder samme krav som økologer mht. en maksimal kvælstofanvendelse per ha og ingen brug af pesticider.

Tabel 3. Arealrelaterede støtteordninger til økologisk jordbrug

år	Tilsagnsareal (1000 ha)	Antal tilskudsmodtagere	Økologisk areal tilskud Tilsagn i alt (mio. kr.)
2001	166	706	124,8
2002	172	877	108,6
2003	166	908	138,3
2004	179	2.959	447,5
2005	154	2.147	221,3
2006*	178	2.945	305,4

*Budgettal

Kilde DFFE <http://www.dffe.dk/Default.asp?ID=16793#>

3.6. Miljøbetinget tilskud

Støtteordningen er fastlagt i Bekendtgørelse om miljøbetinget tilskud BEK nr. 590 af 08/06/2007.

Miljøbetinget tilskud udgør sammen med "Omlægning til økologisk jordbrug" støtten til økologisk jordbrug.

3.6.1. Støtteordningens formål

Formålet med miljøbetinget tilskud er at beskytte vandmiljøet, at beskytte og forbedre natur- og biotopforholdene på landbrugsarealer og at fremme økologisk jordbrugsproduktion.

Vurdering af effekterne af støtteordningen baseres på de samme indikatorer, som for de øvrige støtteordninger til miljøvenligt jordbrug (se afsnit 3.5.1).

3.6.2. Betingelser for støtte og ansøgningsprocedurer

Støtten gives til økologiske og konventionelle jordbrugere, der dyrker arealer uden brug af andre plantebeskyttelsesmidler end dem, der er tilladt til økologisk jordbrugsproduktion og med brug af højst 140 kg total kvælstof i gennemsnit pr. ha harmoniareal pr. planperiode, eller kvælstof forbruget må maksimalt udgøre 75% af afgrødens kvælstofnorm svarende til reglerne for økologisk jordbrugsproduktion. Det er gives således også støtte til konventionelt landbrug, hvis ovenstående betingelser er opfyldt. Jordbrugerne skal enten være ejere eller forpagtere af arealet, der får tilskud. Det er muligt få støtte til de samme arealer, hvor der også gives støtte til omlægning til økologi. Støtten kan søges af landmænd over hele landet og er derfor ikke geografisk målrettet.

Hvis det samlede ansøgte beløb overstiger budgetrammen, sker der en prioritering, som baserer sig på, at der først gives til private ansøgere og dernæst offentlige institutioner. Dernæst prioriteres i forhold til tidspunktet for indsendelsen af ansøgningen.

3.6.3. Støttesatser og budgetramme

Der udbetales 750 kr. pr. ha landbrugsjord årligt i fem år.

Der er afsat 111 mio. kr. årligt til tilskud til miljøbetinget landbrugsdrift og omlægning til økologisk jordbrug i perioden 2007-2008 (Fødevarerministeriet 2006).

3.7. Pleje af græs- og naturarealer (MVJ)

Ordnningen er en del af de såkaldte Miljøvenlige Jordbrugsforanstaltninger (MVJ). I perioden 2007-2008 omfatter MVJ kun ordningerne om pleje af græs. Tidligere indgik også tilskud til reduktion af kvælstoftilførsel, udlæg af efterafgrøder, pesticidfri drift og udlæg af sprøjtefrie randzoner.

Regelgrundlaget udgøres af Bekendtgørelse om tilskud til pleje af græs- og naturarealer BEK nr 592 af 08/06/2007.

3.7.1. Støtteordningens formål

Formålet med ordningen er at beskytte vandmiljøet ved at reducere udvaskningen af kvælstof og fosfor til vandmiljøet og reducere brugen af plantebeskyttelsesmidler.

Formålet er endvidere at beskytte og forbedre natur- og biotopforholdene på landbrugs- og naturarealer.

Vurdering af effekterne af støtteordningen baseres på de samme indikatorer, som for de øvrige støtteordninger til miljøvenligt jordbrug (se afsnit 3.5.1).

3.7.2. Betingelser for støtte og ansøgningsprocedurer

Der gives tilskud til, at græs- og naturarealer (herunder også arealer der omlægges til græs) plejes med forpligtelse til 1) afgræsning eller 2) forpligtelse til afgræsning eller slæt. Arealerne må ikke tilføres plantebeskyttelsesmidler og gødning, bortset fra det, der efterlades af græssende dyr. For at få tilskud er det en betingelse af arealet ligger i et Særligt Følsomt Landbrugsområde (SFL).

Såfremt der indkommer flere ansøgninger end kan imødekommes indenfor budgetrammerne prioriteres de ansøgte arealer på markniveau efter følgende kriterier:

1. Marker beliggende **indenfor** Natura 2000
2. Marker der ved ansøgningsperiodens begyndelse er udpeget som særligt værdifulde og svært tilgængelige græs- og naturarealer **udenfor** Natura 2000
3. Marker der ved ansøgningsperiodens begyndelse er registreret som beskyttet naturtype (§3-arealer) **udenfor** Natura 2000
4. Permanente græsarealer efter reglerne i enkeltbetalingsordningen **udenfor** Natura 2000
5. Øvrige privatejede marker **udenfor** Natura 2000

6. Marker der er ejet af offentlig institution, virksomhed eller et kommunalt fællesskab, uanset om kriteriet for en af de øvrige hovedgrupper er opfyldt for markerne.

3.7.3. Støttesatser og budgetramme

Der udbetales 1.400 kr. pr. ha årligt i fem år ved aftaler om pleje ved afgræsning, mens tilskuddet kun er 800 kr. pr. ha hvis tilskudsmodtageren kan vælge mellem at foretage plejen ved afgræsning eller slæt. Endvidere kan der opnås et tilskud på 3.350 kr. pr. ha ved arealer, som er udpeget som særligt værdifulde, eller som er særligt vanskeligt tilgængelige. Disse udpegede arealer udgør kun omkring 850 ha i hele landet.

3.7.4. Erfaringer fra tidligere programperiode

Helt fra indførelsen af miljøvenlige jordbrugsforanstaltninger i begyndelsen af 1990'erne har denne ordning været den mest arealmæssigt udbredte ordning (Abildtrup 1999). Der var således i 2007 sammenlagt knap 80.000 ha med miljøvenlig drift af græs (jf. Tabel 4). Ordningens succes hænger formodentlig sammen med, at driften af arealerne i mange tilfælde levede op til betingelserne i ordningen allerede inden der blev indgået en aftale (Andersen 2001).

Tabel 4. Areal med MVJ-aftale i 2007

Aftaletype	Periode hvor aftalen er indgået	Areal under aftale i 2007 (ha)
Ændret afvanding	1996 - 2004	4.465
Udtagning af græsarealer	1998 – 2003	65
Udtagning af agerjord	1990 – 2003	7.011
Udlæg af rajgræs	2002	2.438
Sprøjtefrie randzoner	2002	13
Pleje med rydning	1997 – 2002	147
Pleje med høslæt	1997 - 2002	104
Pleje med afgræsning	1996 – 2004	6.545
Nedsættelse af N-tilførsel	2002 – 06	10.691
Miljøvenlig drift af vådområder, VMPIII	2006	137
Miljøvenlig drift af græs- og naturarealer	2002 – 06	53.318
Miljøvenlig drift af græs	1996 – 2004	8.690
Etablering af vådområder	2003 – 06	699

Etablering af ekstensive randzoner	2003 – 05	54
Etablering af efterafgrøder	2003 – 05	2.819
Etablering af braklagte randzoner	2004 – 06	265
Dyrkning uden pesticider	2002 – 03	264
I alt		97.726

Kilde: DFFE: <http://www.dffe.dk/Default.aspx?ID=36496>

3.8. Braklagte randzoner

Ordningen om braklagte randzoner er reguleret under Bekendtgørelse om tilskud til braklagte randzoner langs vandløb og søer BEK nr. 591 af 08/06/2007.

3.8.1. Støtteordningens formål

Formålet med ordningen er at fremme etableringen af braklagte randzoner langs søer og åbne vandløb, for dermed at opnå en reduktion af fosfortilførsel til overfladevandet, jf. vandmiljøplan III.

Vurdering af effekterne af støtteordningen baseres på de samme indikatorer, som for de øvrige støtteordninger til miljøvenligt jordbrug (se afsnit 3.5.1).

3.8.2. Betingelser for støtte og ansøgningsprocedurer

Der er ikke krav om, at arealet, der søges tilskud til, skal ligge i SFL-område, men arealet skal ligge langs vandløb eller søer over 100 m². Mindst 50 pct. af arealet skal have været benyttet jordbrugsmæssigt før udlægningen. Arealet må være udtaget under enkeltbetalingsordningen. Det betyder, at det er muligt at opnå støtte til udtagning både under denne ordning og enkeltbetalingsordningen. Der gælder de samme prioriteringskriterier mellem ansøgninger som ved pleje af græs- og naturarealer (afsnit 3.7.2).

3.8.3. Støttesatser og budgetramme

Der udbetales 1.200 kr. pr. ha landbrugsjord. Der er i alt afsat 45 mio. kr. årligt til tilskud til braklagte randzoner og etablering af vådområder i perioden 2007-2008 (Fødevareministeriet 2006).

3.8.4. Erfaringer fra lignende randzonestøtteordninger

I den tidligere programperiode har der været andre typer af støtteordninger til randzoner. Der har eksempelvis været givet tilskud til sprøjtefrie samt sprøjte- og dyrkningsfrie randzoner. Det har også i en periode været muligt at få tilskud til randzoner langs naturarealer. Dog har ordningerne aldrig været en arealmæssig succes. Som det fremgår af Tabel 4, var der kun udlagt 319 ha under en randzoneordning i 2007.

3.9. Vådområder

Ordningen om støtte til vådområder reguleres af to bekendtgørelser: Bekendtgørelse om tilskud til anlæg af vådområder. BEK nr. 604 af 14/06/2007 og Bekendtgørelse om tilskud til fastholdelse og pleje af vådområder BEK nr. 605 af 14/06/2007.

3.9.1. Støtteordningens formål

Formålet med ordningen er at beskytte og forbedre vandmiljøet og naturen ved at reducere kvælstof- og fosforudledning til vandmiljøet og at reducere brugen af plantebeskyttelsesmidler. Vådområdeprojekterne skal medvirke til at bevare og fremme den biologiske mangfoldighed. Ordningen er en del af vandmiljøplan III, og skal bidrage med en kvælstofreduktion på 400 tons.

Vurdering af effekterne af støtteordningen baseres på de samme indikatorer, som for de øvrige støtteordninger til miljøvenligt jordbrug (se afsnit 3.5.1).

3.9.2. Betingelser for støtte og ansøgningsprocedurer

For at få tilskud skal der være tinglyst en servitut på alle ejendomme, som indgår i projektet. Der ydes tilskud til såvel projektering og fysiske anlægsomkostninger herunder også indirekte udgifter ved brug af egne maskiner og lignende.

Det er et krav, at der kan fjernes 100 kg N pr. ha udover det, som følger af ophør med den tidligere landbrugsdrift. Projektet skal også bidrage til reduktion af fosforudledningen og genskabelse af naturlige hydrologiske processer, og der må ikke ske en øget okkerudledning som følge af projektet. Ordningen er geografisk målrettet, idet arealet skal være beliggende i et SFL-område.

Ansøgninger, hvor projekterne er beliggende indenfor områder, som i medfør af planlægningsloven er udpeget som potentielt egnede vådområder, bliver prioriteret højest. Større projekter eller projekter, som skaber sammenhæng mellem eksisterende projekter eller naturområder, vil ligeledes blive prioriteret højt. Prioritering mellem de indkomne ansøgninger foregår i øvrigt ud fra følgende parametre:

- Kvælstoffjernelse pr. ha,
- Pris pr. kg fjernet kvælstof
- Mængden af tilbageholdt fosfor
- Projektets naturforbedrende effekt
- Den modtagende recipients følsomhed
- Bidrag til opfyldelse af vandrammedirektivet
- Bidrag til opfyldelse af habitatdirektivet landskabelige hensyn
- Bidrag til at løse verserende interessekonflikter, fx mellem landbrug, vandløb og natur

3.9.3. Støttesatser og budgetramme

Der kan søges om op til 100 procents dækning af de tilskudsberettigede udgifter dog maksimalt 15.000 kr. per ha. Tilskuddet udgør til:

- til fastholdelse og pleje af vådområder 1.800 kr. pr. ha for arealer, hvor afvandingsforholdene er ændret som følge af en MVJ-aftale
- 3.500 kr. pr. ha for omdriftsarealer/brakarealer/frugt/bær/pyntegrønt mv.
- 1.800 kr. pr. ha for permanente græsarealer
- 300 kr. pr. ha for naturarealer, dvs. arealer, der ikke er omfattet af de foregående tre kategorier.

Derudover kan der ydes tilskud til afgræsning og slæt efter reglerne for pleje af græs- og naturarealer. Endelig kan der opnås tilskud til afpudsning, hvis arealerne er udtaget af driften. Støtten til afpudsning er 200 kr. pr. ha.

Der er i alt afsat 45 mio. kr. årligt til tilskud til braklagte randzoner og etablering af vådområder i perioden 2007-2008 (Fødevarerministeriet 2006).

3.9.4. Tidligere ordninger om etablering af vådområder

I tidligere programperioder var tilskuddet til etablering af vådområder et fast beløb per hektar. Hvis etableringsomkostningerne oversteg tilskuddet kunne der gives støtte fra midler afsat udenfor landdistriktsprogrammet (Abildtrup 2001).

3.10. Landskabs- og biotopforbedrende beplantninger

Ordnningen om landskabs- og biotopforbedrende beplantninger er reguleret under Bekendtgørelse om tilskud til landskabs- og biotopforbedrende beplantninger, BEK nr. 972 af 19/07/2007.

3.10.1.1. Støtteordningernes formål

Formålet med ordningen er i landdistrikterne at bevare og fremme den biologiske mangfoldighed ved at skabe gode levevilkår for dyr og planter, at bevare og fremme miljø-, natur-, kultur- og landskabsværdier, at etablere forbindelseslinier i landskabet og at øge andelen af småbiotoper og at etablere naturlige afgrænsninger om tekniske anlæg.

Effekterne af støtteordningen vurderes ud fra ændringerne i indikatoren:

- Fastholdelse af ynglefuglebestanden

3.10.2. Betingelser for støtte og ansøgningsprocedurer

Der ydes tilskud til individuelle jordbrugere samt sammenslutninger og foreninger, der gennemfører plantninger på arealer beliggende på mindst 7 forskellige jordbruger-arealer.

Der ydes tilskud til såvel udgifter i forbindelse med planlægning, planter, plantning og renholdelse samt administration.

3.10.3. Støttesatser og budgetramme

Der gives 40 pct. tilskud til støtteberettigede udgifter. Der kan opnås 60 pct. tilskud hvis særlige forhold er opfyldt omkring pløjedybde, økologisk drift, etablering af in-

sektvolde, trampestier, udyrket stribe jord, åbninger i beplantningen og anvendelse af danske arter.

Der er i alt afsat 15 mio. kr. årligt til tilskud til ordningen i perioden 2007-2008 (Fødevareministeriet 2006).

3.10.4. Tidligere ordning

Denne ordning afløser tilskud til læhegn, som i højere grad havde en produktionsorienteret formål, herunder at reducere risikoen for sandflugt og at øge udbyttet som følge af reduceret vindhastighed. I perioden 1986-2003 har udbetalingerne af tilskud til læplantninger ligget i intervallet 15-40 mio. kr. og det skønnes, at der er plantet omkring 667 km læhegn årligt (DFFE 2005b). En del af nyplantningerne er dog fornyelse af allerede eksisterende læhegn.

3.11. Plantegenetiske ressourcer

Tidligere ordning blev reguleret af bekendtgørelsen om tilskud til demonstrationsprojekter om bevaring og bæredygtig udnyttelse af plantegenetiske ressourcer for jordbrug og fødevarer. BEK nr. 1319 af 14/12/2005. Denne bekendtgørelse er nu ophævet og der er endnu ikke udsendt en ny bekendtgørelse. Beskrivelsen er baseret på beskrivelsen af landdistriktsprogrammet i DFFE (2007a) og den nu ophævede ordning.

3.11.1. Støtteordningernes formål

Formålet med ordningen er en beskyttelse af plantegenetiske ressourcer ved at yde støtte til projekter, der har til formål at bevare og fremme bæredygtig udnyttelse af de ældre danske bevaringsværdige plantegenetiske ressourcer. Ordningen skal endvidere bidrage til, at Danmark kan opfylde sine forpligtelser til at bevare de plantegenetiske ressourcer, som er specifikke for Danmark i henhold til FN's biodiversitetskonvention og FAO-traktaten om plantegenetiske ressourcer for fødevarer og jordbrug.

Effekterne af støtteordningen vurderes ud fra ændringerne i indikatoren:

- Antal gennemførte projekter, som bidrager til at forbedre beskyttelsen af udrydningstruede planter.

3.11.2. Betingelser for støtte og ansøgningsprocedurer

Støtteberettigede udgifter vil bl.a. være udgifter til opformering, dyrkning, høst, bearbejdelse, demonstrations- og informationsaktiviteter. Der kan stilles krav om, at planterne dyrkes økologisk, og at støttemodtagerne formidler oplysninger til offentligheden om de plantegenetiske ressourcer, for eksempel ved at stille dyrkningen til rådighed for fremvisning på museer, besøgsårde og lignende.

3.11.3. Støttesatser og budgetramme

Der gives op til 100 pct. tilskud til støtteberettigede udgifter, hvis disse kan dokumenteres ikke at være produktionsfremmende. Der er afsat 2 mio. kr. årligt til tilskud til ordningen i perioden 2007-2008 (Fødevareministeriet 2006).

3.12. Miljø- og naturprojekter

Ordningen er endnu ikke reguleret med bekendtgørelse under Landdistriktsprogrammet, derfor baseres beskrivelsen alene på beskrivelsen i DFFE (2007a). Ordningen er ny, hvorfor der ikke er erfaringer fra tidligere.

3.12.1. Støtteordningens formål

Formålet med ordningen er fremme miljø- og naturvenlig drift af landbrugs-, skovbrugs og naturarealer:

- Bevare og fremme den biologiske mangfoldighed i den danske natur
- Fremme etablering og drift af vådområder
- Bevare og fremme miljø-, natur- og kulturværdier
- Forbedre de rekreative værdier i landdistrikterne
- Fremme dyrevelfærd for græssende husdyr i natur- og landskabsplejen
- Forbedre mulighederne for at udnytte miljø-, natur- og kulturværdier i erhvervsmæssig sammenhæng.

Effekterne af støtteordningen vurderes ud fra ændringerne i indikatorerne:

- Nettoværditilvækst relateret til programmet
- Nettofuldtidsstillinger skabt af programmet

- Reduktion af kvælstofoverskud
- Ekstensiv drift af jordbrugsarealer og skovbrugsarealer af høj naturværdi
- Bæredygtig drift af skovbrugsarealer af høj naturværdi
- Fastholde fornøden pleje af græsarealer uden for landbrugsmæssig omdrift
- Fastholdelse af ynglefuglebestanden
- Antal projekter vedrørende jordfordeling

3.12.2. Betingelser for støtte og ansøgningsprocedurer

Støtteberettigede projekter kan omfatte:

- Planlægning af naturprojekter i det åbne land og skov. Dette kan eksempelvis være udarbejdelse af kollektive naturplaner med naturbevarelse eller –genoprettelse som mål.
- Etablering af græsningselskaber, hvor der gives støtte til hegning og etablering af vanding, fodringsfaciliteter og offentlig adgang og til initial konsulentbistand.
- Bæredygtig skovdrift, hvor der eksempelvis kan gives tilskud til udlæg af urørt skov, bevaring af gamle træer til naturlig død og henfald, genskabelse af naturlig hydrologi på skov- og naturarealer, samt pleje af lysåbne naturarealer i fredskove.
- Støtte investeringer i forbindelse med beskyttelse af miljø, natur eller dyrevelfærd, hvor støtteberettigede udgifter kan omfatte etablering af faciliteter nødvendige for afgræsning af græs- eller naturarealer, etablering eller genetablering af diger, etablering af offentlige adgangsforhold, rydning og restaurering af landskabselementer forud for pleje, opretholdelse af værdifulde landskabs- og kulturelementer i det åbne land, samt investeringer der understøtter miljømålsætningerne i Vandmiljøplan III, pesticidplan 2004-2009, Handlingsplan for biologisk mangfoldighed samt gennemførelse af Vandrammedirektivet og Natura2000-direktiverne. Endelig støttes investeringer, som for offentligheden øger herlighedsværdien af naturarealer.
- Jordfordelinger i forbindelse med projekter, hvor der kan gives støtte til afholdelse af møder, annoncering, honorarer og gebyrer for notering af jordfordeling i matriklen.

3.12.3. Støttesatser og budgetramme

Der gives op til 100 pct. tilskud til støtteberettigede udgifter, hvis det kan godtgøres, at projekterne ikke er produktionsfremmende. Der er afsat 11 mio. kr. årligt til tilskud til ordningen i perioden 2007-2008 (Fødevarerministeriet 2006).

3.13. Skovordningerne

Skovordningerne er reguleret ved Bekendtgørelse nr. 1316 af 20/11 2006 om tilskud til privat skovrejsning.

3.13.1. Støtteordningernes formål

Danmark har et mål om at forøge skovarealet, så skovlandskaber dækker 20-25 % af landets areal i løbet af en trægeneration (80-100 år). I dag dækker skovene ca. 14 % af landet. Formålet med denne tilskudsordning er at fremme den private skovrejsning.

Effekterne af støtteordningen vurderes ud fra ændringerne i indikatorerne:

- Reduktion af kvælstofoverskud
- Ekstensiv drift af jordbrugsarealer og skovbrugsarealer af høj naturværdi
- Forøgelse af energiproduktion
- Ændring i bruttoværditilvækst pr. fuldtidsbeskæftiget (Ved genetablering af skove efter naturkatastrofer)

3.13.2. Betingelser for støtte og ansøgningsprocedurer

Skov- og Naturstyrelsen yder tilskud til at anlægge og pleje skov på landbrugsjord. Tilskud gives til:

- Plantning eller såning af ny skov
- Pleje af skoven de første 5 år efter etablering
- Etablering af hegn mod vildtet
- Udarbejdelse af skovkort
- Lokalitetskortlægning

Endvidere gives der støtte til støtte til genetablering af skove efter stormfald samt skader på jordbrug som følge af naturkatastrofer. Den ordning aktiveres kun, når

stormrådet under økonomiministeriet vurderer, at et stormfald har haft et betydeligt omfang.

Der gives aktuelt kun støtte i de i de særligt udpegede skovrejsningsområder. Hvis der er flere ansøgninger end den afsatte bevilling til skovrejsning, vil ansøgerne blive bedømt ud fra om arealet er beliggende i et nitratfølsomt indvindingsområde for drikkevand. Derudover indgår en række andre kriterier, som omfatter træartssammensætningen samt hvilken udstrækning, der i skovrejsningen tages hensyn til miljø og friluftsliv.

3.13.3. Støttesatser og budgetramme

Der er fastsat faste støttesatser, som er afhængige af blandt træart, lokalitet og fremgangsmåde ved etablering. Der er afsat 24 mio. kr. årligt til tilskud til ordningen i perioden 2007-2008 (Fødevarerministeriet 2006).

3.13.4. Relaterede ordninger

Det er Skov- og Naturstyrelsen under Miljøministeriet, der administrerer skovordningerne. Ud over tilskud til skovrejsning og genetablering af skove efter stormfald administrerer Skov- og Naturstyrelsen også andre skovbrugsrelaterede støtteordninger, som eksempelvis tilskud til bæredygtig skovdrift. De andre støtteordninger er imidlertid ikke en del af landdistriktsprogrammet.

3.14. Østøtte

Østøtteordningen reguleres under Bekendtgørelse om tilskud til jordbrugere på visse småøer BEK nr. 732 af 25/06/2007

3.14.1. Støtteordningens formål

Formålet med at give ø-støtte er at sikre fortsat landbrugsvirksomhed på en række danske småøer uden broforbindelser. Derved opnås en fortsat arealforvaltning og en sikring af landskabet og opretholdelse af øernes turistpotentiale. Ordningen sikrer også de enkelte ø-samfund en beskæftigelse, ved at jordbrugere driver landbrug og bor på øen.

Effekterne af støtteordningen vurderes ud ændringerne i indikatoren:

- Antal hektar under vellykket arealforvaltning, herunder bidrag til forbedret biodiversitet, vand- og jordkvalitet samt bidrag til at modvirke klimaforandringer, marginalisering og afvandring

3.14.2. Betingelser for støtte og ansøgningsprocedurer

Ejere eller forpagtere af jordbrug kan søge ø-støtte, hvis de driver et areal på mindst 5 ha jordbrugsmæssigt på de omfattede småøer: Fanø, Læsø, Samsø, Ærø eller en af de 27 øer i Sammenslutningen af Danske Småøer

Tilskuddet ydes pr. hektar jordbrugsmæssigt drevne arealer. Der kan højst indgå 100 ha ved beregning af tilskud. Endvidere skal ansøger have fast bopæl og være tilmeldt folkeregisteret på en jordbrugsbedrift på en af de øer, som er omfattet af støtteordningen, i hele det kalenderår som tilskuddet vedrører. Endvidere skal modtageren drive et areal svarende til det, som indgik i beregningerne af tilskuddet det første år, i mindst fem år fra datoen fra første udbetaling af tilskuddet.

3.14.3. Støttesatser og budgetramme

Der udbetales 475 kr. pr. ha landbrugsjord. Der er afsat 10 mio. kr. årligt til tilskud til ordningen i perioden 2007-2008 (Fødevarerministeriet 2006). Dette beløb har ligget forholdsvis konstant over årene.

3.15. Lokale aktionsgrupper (LAG)

I denne programperiode er det tidligere LEADER+ initiativ integreret i landdistriktsprogrammet. Omdrejningspunktet for LEADER-tilgangen til landdistriktsstøtte er de lokale aktionsgrupper, som udvælger projekter, der skal støttes. Finansieringen af de lokale aktionsgrupper er reguleret under Bekendtgørelse nr. 490 af 30. maj 2007 om oprettelse og drift af lokale aktionsgrupper under landdistriktsprogrammet for perioden 2007-2013.

3.15.1. Støtteordningens formål

Formålet med at støtte etablering og drift af lokale aktionsgrupper er at sikre en høj grad af lokal indflydelse i forbindelse med gennemførelse af dele af landdistriktspro-

grammet. Det strategiske fokus for ordningen er, at lokale udfordringer skal styre anvendelsen af landdistriktsmidlerne afsat til udvikling af levevilkårene og erhvervsudvikling, og at der skal findes lokale løsninger til disse udfordringer. I udvalgte områder er det målet at støtte lokale aktionsgrupper, der kan prioritere mellem udviklingsindsatser og gennemfører væsentlige dele af landdistriktsprogrammet. Det er endvidere målet, at LAG skal udarbejde en lokal udviklingsstrategi. Indenfor rammerne af denne skal samarbejdsrelationerne mellem offentlige myndigheder, borgere, interesseorganisationer, kultur- og fritidslivet forankres. Endvidere skal den tjene til, at der i fællesskab defineres en lokal identitet.

Støtteordningerne "Nye arbejdspladser i landdistrikterne" og "Attraktive levevilkår i landdistrikterne" er LAGs instrumenter. Det er således LAG, der vil skulle prioritere bevillingsmæssigt mellem de forskellige typer af projekter under disse ordninger.

3.15.2. Betingelser for støtte og ansøgningsprocedurer

Der ydes kun støtte til godkendte LAG, der dækker et geografisk område svarende til mindst en kommune. Udpegningen af aktionsgrupper sker med baggrund i et konkurrenceprincip, hvor der lægges vægt på beskrivelsen af lokalområdets socio-økonomiske forudsætninger og aktuelle strukturudfordringer samt på hvilke udviklingstemaer, der forventes at indgå i gruppens udviklingsstrategi. De udpegede LAG udarbejder udviklingsstrategier. Disse skal godkendes af de regionale vækstfora og kommunerne for at sikre, at der er overensstemmelse med regionale og kommunale strategier. Der er 1. september 2007 godkendt 48 aktionsgrupper dækkende 57 kommuner.

3.15.3. Støttesatser og budgetramme

Der ydes eksempelvis støtte til undersøgelse af lokalområdet, spredning af information om området og den lokale udviklingsstrategi, uddannelse af personale, PR-arrangementer, aflønning af landdistriktskoordinator samt øvrige driftsudgifter.

Der ydes støtte til LAG i yder-, land- og mellemkommuner (jf. kommune kategorisering i Kristensen et al. 2007), Ærø, Samsø og Læsø samt små og mellemstore øer. I mellemkommuner ydes der kun tilskud, hvis der opnås lokal medfinansiering på 50 pct. Bykommunerne holdes udenfor programmet. Hver LAG for tildelt en budgetramme. I yder- og landkommuner må en LAG maksimalt bruge 300.000 kr. på løn til koordinator og administration. I mellemkommuner er LAG'en selv ansvarlig for at

fremskaffe national offentlig medfinansiering af halvdelen af dette beløb. En LAG må maksimalt benytte 20 pct. af sit samlede budget til løn og administration.

Der er afsat 108,5 mio. kr. til LAG i perioden 2007-2008 (DFFE 2007a, p.152). Dette beløb omfatter såvel drift af LAG som projektstøtte. 95 mio. kr. er afsat til yder- og landkommuner, mens 13,5 mio. er afsat til mellemkommunerne. Det samlede budget er fordelt på kommuneniveau.

3.15.4. Erfaringer fra lignende støtteordninger under det tidligere program

Under LEADER+ initiativet i perioden 2000-2006 blev der udbetalt 17 mio. kr. fra EU til danske LEADER+ projekter til mere end 416 projekter¹¹. Der var i alt etableret 12 lokale aktionsgrupper i yderområderne af Danmark.

3.16. Nye arbejdspladser i landdistrikterne

Der er endnu ikke udsendt en bekendtgørelse til regulering af støtteordningen.

3.16.1. Støtteordningens formål

Formålet med ordningen er at styrke erhvervsstrukturen i landdistrikterne ved at etablere nye arbejdspladser i nærområdet. Målet er at gøre det attraktivt at slå sig ned i landdistrikterne.

Støtteordningerne inden for akse 3 om Diversifikation og Livskvalitet i landdistrikterne vurderes alle ud fra effektindikatorerne:

- Nettoværditilvækst målt i købekraftsparitet
- Antal nettofuldtidsstillinger skabt

3.16.2. Betingelser for støtte og ansøgningsprocedurer

Støttemodtagere er virksomheder, enkeltpersoner og offentlige myndigheder og foreninger.

Der ydes støtte til

¹¹ Kilde: www.LEADERplus.dk

- diversificering til ikke-landbrugsaktiviteter, nyetablering og udvikling af mikrovirksomheder (op til 10 medarbejdere og en omsætning på under 2 mio. Euro) inden for alle sektorer undtagen landbrug,
- udvikling og markedsføring af turismeaktiviteter,
- etablering eller bevarelse af basale servicefaciliteter, adgang til informations- og kommunikationsteknologi samt transport af betydning for erhvervslivet i landdistrikterne
- analyser og undersøgelser af lokalområdet
- investeringsstøtte til forarbejdning, marketing, og udvikling i fødevarer virksomheder

Det er en betingelse for at opnå støtte, at projekterne overordnet set har til formål at skabe arbejdspladser.

3.16.3. Støttesatser og budgetramme

Investering i analyser og undersøgelser, som kan betragtes som almennyttig kan opnå støtte på op til 50 pct. af udgifterne.

Investeringsprojekter på små og mellemstore fødevarer virksomheder kan opnå støtte op til 40 pct. af de støtteberettigede udgifter. Til øvrige små virksomheder kan der ydes støtte på op til 15 pct. af udgifterne mens mellemstore virksomheder kan få 7,5 pct. Som det fremgår af afsnit 3.15.3 er der givet en budgetramme på 108,5 mio. kr. til dækning af omkostningerne ved drift af LAG, støtteordningen om Attraktive Leve vilkår i Landdistrikterne og til denne ordning.

3.16.4. Erfaringer fra lignende støtteordninger under det tidligere program

Forgængerer til denne ordning er den såkaldte artikel 33-støtteordning. I perioden 2001-2004 har der samlet været 413 støttetildelte projekter med tilsagn om støtte på i alt ca. 149 mio. kr. (Thomsen og Tanvig 2006).

3.17. Attraktive levevilkår i landdistrikterne

Denne støtteordning er endnu ikke reguleret ved bekendtgørelse.

3.17.1. Støtteordningens formål

Formålet med ordningen er at bidrage til, at borgerne i landdistrikterne har adgang til en række konkrete og basale servicefaciliteter – fritids- og kulturtilbud samt transport og informations- og kommunikationsteknologi – for at skabe attraktive levevilkår og sikre fortsat bosætning i landdistrikterne.

Denne støtteordning vurderes som de andre ordninger inden for akse 3 om Diversifikation og Livskvalitet i landdistrikterne efter effektindikatorerne, som er beskrevet i afsnit 3.16.1.

3.17.2. Betingelser for støtte og ansøgningsprocedurer

Støttemodtagere er virksomheder, enkeltpersoner og offentlige myndigheder og foreninger.

Der ydes støtte til:

- Diversificering af bedrifterne til ikke-landbrugsaktiviteter herunder udbud af basale serviceydelser og kultur- og fritidsaktiviteter på bedrifterne
- Nyetablering og bevarelse af mikrovirksomheder, som bidrager til udbud af basale serviceydelser og kultur- og fritidsaktiviteter.
- Turisme
- Fornyelse i landsbyer herunder fornyelse og sanering af bygningsmassen i landsbyerne samt miljøprojekter
- Basale service faciliteter
- Formidling, bevarelse, genopretning og forbedring af natur- og kulturarv
- Kompetenceudviklings- og informationskampagner mhp. den lokale udviklingsstrategi.

3.17.3. Støttesatser og budgetramme

Investeringsprojekter af almennyttig karakter kan opnå støtte på op til 50 pct. af udgifterne.

Investeringsprojekter på små virksomheder kan opnå støtte op til 15 pct. af de støtteberettigede udgifter mens mellemstore virksomheder kan opnå 7,5 pct. af de støtteberettigede udgifter.

Som det fremgår af afsnit 3.15.3 er der givet en budgetramme på 108,5 mio. kr. til dækning af omkostningerne ved drift af LAG, støtteordningen om Nye arbejdspladser i landdistrikterne og til denne ordning

3.17.4. Erfaringer fra lignende støtteordninger under det tidligere program

Forgængerer til denne ordning er ligesom for ordningen Nye arbejdspladser i landdistrikterne den såkaldte artikel 33-støtteordningen (se afsnit 3.16.4).

3.18. Kulturaktiviteter i landdistrikterne

Støtten til kulturaktiviteter i landdistrikterne er reguleret ved bekendtgørelsen Om Tilskud Til Kulturelle Aktiviteter i Landdistrikterne, Bekendtgørelse nr. 377 af 24. april 2007

3.18.1. Støtteordningens formål

Støtteordningens formål er at fremme udviklingen i landdistrikterne (jf. bekendtgørelsen). Denne støtteordning vurderes som de andre ordninger inden for akse 3 om Diversifikation og Livskvalitet i landdistrikterne efter effektindikatorerne, som er beskrevet i afsnit 3.16.1.

3.18.2. Betingelser for støtte og ansøgningsprocedurer

Støttemodtagere er virksomheder, enkeltpersoner og offentlige myndigheder og foreninger.

Der gives støtte til alle former for kulturelle aktiviteter, der har til formål at fremme udviklingen i landdistrikterne. Ved kulturelle aktiviteter forstås teater, workshops, musik, skuespil, danseoptræden, udstillinger og andre former for kulturelle begivenheder. Projekter, der støttes skal have tilskudsberettigede udgifter for over 100.000 kr.

Prioriteringen af ansøgningerne sker gennem en bedømmelse af de indsendte ansøgninger ved et rådgivende udvalg af særligt sagkyndige. Udvalget prioriterer ansøgningerne på grundlag af projekternes forventede effekt på indsatsområderne.

3.18.3. Støttesatser og budgetramme

Tilskuddet kan udgøre op til 100 pct. af de støtteberettigede udgifter. Der er afsat 5 mio. kr. per år i perioden 2007-2008 til ordningen.

3.19. Aktiviteter for børn og unge

Støtteordningen reguleres af bekendtgørelsen Om tilskud til børne og ungdomsaktiviteter i landdistrikterne, Bekendtgørelse nr. 387 af den 26. april 2007.

3.19.1. Støtteordningens formål

Formålet er at fremme interessen for erhverv knyttet landdistrikterne og for levevilkårene i landdistrikterne. Støtteordningerne inden for akse 3 om Diversifikation og Livskvalitet i Landdistrikterne vurderes alle ud fra de samme effektindikatorer, som er beskrevet i afsnit 3.16.1.

3.19.2. Betingelser for støtte og ansøgningsprocedurer

Organisationer, der på kommunal-, regional- eller landsplan koordinerer aktiviteter, der retter sig mod børn og unge i landdistrikterne, kan søge om tilskud til børne- og ungdomsaktiviteter.

Der gives tilskud til:

- Aktiviteter der fremme aktiv fritid for børn og unge og som fremmer interessen for erhverv, der knytter sig til landdistrikterne, og levevilkårene i landdistrikterne.
- Formidling af viden om livet på landet
- Information om børne- og ungdomsorganisationers arbejde
- Uddannelse og kompetenceudvikling af børne- og ungdomsorganisationernes medlemmer
- Styrke netværket i landdistrikterne for unge med henblik på uddannelse i erhverv, der knytter sig til landdistrikterne

Som hovedregel skal aktiviteterne foregå i landdistrikterne, med mindre særlige hensyn taler for at flytte aktiviteterne til byområder.

Prioritering mellem ansøgninger sker ved en bedømmelse af i hvilken udstrækning projekterne bidrager til opfyldelse af ordningens målsætning. Bedømmelsen foretages af et udvalg, hvor der blandt andet er repræsentanter fra forskellige organisationer med relation til landdistrikterne.

3.19.3. Støttesatser og budgetramme

Støtten udgør 75 pct. af de støtteberettigede udgifter. Der er afsat 10 mio. kr. per år i perioden 2007-2008 til ordningen.

4. Sammenfattende beskrivelse af støtteordningerne

I Det danske Landdistriktsprogram 2007-2013 indgår 18 forskellige virkemidler fordelt på tre akser med en samlet årlig budgetramme i 2007 og 2008 på 560 mio. kr. Virkemidlerne under akse 2 om styrket miljø og natur i landdistrikterne er tildelt 55 pct. af budgetrammen (308 mio. kr.). Ordningerne om tilskud til økologisk drift (omlægning til økologi og miljøbetings støtte) samt pleje af græs- og naturarealer modtager mere en halvdelen af aksens budget. Akse 1 om udvikling af fødevarerbranchen er tildelt 25,4 pct. af budgettet (142 mio. kr.), hvor tilskud til investerings-, udviklings- og demonstrationsprojekter dominerer med 110 mio. kr. Heraf tildeles de 60 mio. kr. til fødeerhvervene og 50 mio. til det primære landbrug. Endelig er akse 3 om arbejdspladser og levevilkår i landdistrikterne tildelt den mindste budgetandel på 19,6 pct. (110 mio. kr.).

Det kan således konkluderes, at støtten til udbud af offentlige miljøgoder er central i Landdistriktsprogrammet. Under de vækstorienterede virkemidler er det stadig de jordbrugs- og fødevarerorienterede virkemidler, der har størst vægt. Dog er der sket en øget tildeling til de generelle virkemidler, som ikke er målrettet jordbrugserhvervene. Dermed følger prioriteringerne de internationale tendenser med hensyn til landdistriktspolitikens øgede fokus på erhverv udenfor jordbruget (OECD 2006a). Med integration af LEADER-tilgangen i Landdistriktsprogrammet og øget budgetandel, som administreres af lokale aktionsgrupper, er der et øget fokus på inddragelse af lokale ressourcer og offentlige og private partnerskaber. Dette er ligeledes i overensstemmelse med de generelle internationale trends inden for landdistriktspolitikken.

Støtten til udbud af natur- og miljøgoder i landdistrikterne udbetales for langt hovedpartens vedkommende som en fast tilskudssats pr. ha, givet at en række standardbetingelser er opfyldt. Dog gives der i virkemidlerne om etablering af vådområder og

gennemførelse af miljø- og naturprojekter tilskud som medfinansiering af omkostningerne ved gennemførelse af projekterne. Støtte til projektfinsiering frem for tilskud som kompensation for omkostninger forbundet med udbud af miljø- og naturgoder kan også ses som en udvikling i retning af mere lokalorienterede og -tilpassede støtteordninger med fokus på offentlig og private partnerskaber og etablering af institutionelle rammer (se også diskussion i Hodge 2007). I hvilken udstrækning en mere projektorienteret og lokalforankret tilgang er omkostningseffektiv, kan nærværende analyse ikke besvare. Besvarelse af dette spørgsmål vil kræve en afvejning af blandt andet administrationsomkostninger versus gevinsterne ved øget lokalt målrettethed og tilpasning samt en vurdering af mulige konflikter mellem lokale og nationale prioriteringer af miljø- og naturindsatsen.

Støtten til udviklingen i fødevarerbranchen gives kun som medfinansiering af projektomkostninger. Det økonomiske rationale for denne støtte kan enten være et mål om at korrigere for markedsfejl eller et mål om at skabe udligning mellem byområder og landdistrikter. Man kan vælge at tolke, at gradueringen af tilskudsandelen af støtteberettigede projektomkostninger, hvor den maksimale tilskudsandel er stigende fra investeringsprojekter (laveste tilskudsandel), over udviklingsprojekter, demonstrationsprojekter til informationskampagner og rejsehold (højeste tilskudsandel), som et udtryk for et stigende produktion af offentlige goder i projekterne.

Der indgår to typer af geografisk orientering af virkemidlerne i landdistriktsprogrammet. Under akse 2, er omkring halvdelen af budgettet målrettet geografisk udpegede områder, primært baseret på miljømæssig sårbarhed (Særligt Følsomme Landbrugsområder) og i mindre grad på efterspørgsel efter rekreative goder (skovrejsningsområder). Under akse 3 er støtteordningerne primært rettet mod yder- og landdistriktskommuner. Dette kan såvel være et udtryk for et fokus på udligning af levevilkårene mellem udviklingsstærke og svage regioner i Danmark som det kan være et udtryk for, at i yder- og landdistriktskommunerne gør særligere eksternaliteter sig gældende, som gør, at ressourcerne ikke udnyttes samfundsøkonomisk optimalt. Fravær af geografisk målretning af virkemidlerne under akse 1 understreger, at der stadig er et betydende element af sektor-orienteret støtte i det danske landdistriktsprogram. Der kan selvfølgelig argumenteres for, at støtte til fødevarerhvervene er en indirekte støtte til landdistrikterne, da disse erhverv er overrepræsenteret i landdistrikterne. Dog er det langt fra alle landdistrikter, som ikke kan følge trop i den generelle økonomiske udvikling i Danmark (jf. afsnit 2.1).

Der er et vist overlap mellem støtteordningerne fra EU-strukturfonde og landdistriktsordningerne under akse 1 og akse 3. Strukturfondene fokuserer også på øget beskæftigelse og indkomst i udviklingssvage områder i Danmark, eksempelvis gennem støtte til investering i institutionelle rammer og infrastruktur, der skal fremme innovation og videndeling, samt støtte til etablering og udvikling af virksomheder. For akse 3 virkemidlerne, hvor de lokale aktionsgrupper indstiller projekterne til støtte, er der mulighed for en koordinering af indsatsen med strukturfondene, idet de lokale udviklingsstrategier udarbejdet af de lokale aktionsgrupper, skal koordineres med de regionale vækstfora, der indstiller projekter til støtte fra strukturfondene.

Støtten fra Fødevarerministeriet under innovationsloven er i høj grad sammenfaldende med støtten under akse 1 i Landdistriktsprogrammet, mens støtten fra Landdistriktspuljen i høj grad er sammenfaldende med akse 3 ordningerne i Landdistriktsprogrammet. Et af formålene med nedsættelsen af Det rådgivende Udvalg på Landdistriktsområdet har været at sikre en koordinering af disse forskellige ordninger.

I forhold til tidligere er der i Landdistriktsprogrammet mere eksplicit taget stilling til, hvordan der skal prioriteres mellem ansøgningerne, hvis der indkommer flere end, der kan imødekommes indenfor budgetrammerne. Dette kan hænge sammen med, at der har været en stigende efterspørgsel efter støtten, og at der allerede i programformuleringen er sket en formulering af evalueringskriterier og indikatorer.

Litteraturliste

- Abildtrup, J. 1999. Status for miljøvenlige jordbrugsforanstaltninger, kortlægning af fremtidige analysebehov. Statens Jordbrugs- og Fiskeriøkonomiske Institut, Working Paper no. 24/1999.
- Abildtrup, J. 2001. Retablering af vådområder - erfaringer og perspektiver, Tidsskrift for Landøkonomi 1/2001: 56-66.
- Abildtrup, J., Jensen, J. D. 2005. Landdistriktsudvikling og det danske landdistrikts-program. Kapitel 2 i Landbrugets Økonomi, Efteråret 2005. Fødevarerøkonomisk Institut, København: 57-87.
- Andersen, E. 2001. Vedvarende græsarealer – landbruget og reguleringen. Forest & Landscape Research 30. Miljøministeriet, Forskningscenter for Skov og Landskab.
- Bjerre, K. 2007. Personlig meddelelse. Direktoratet for FødevarerErhverv, København.
- Caminal, R. 2004. Personal redistribution and regional allocation of public investments. *Regional Science and Urban Economics* 34: 55-69.
- Carraro, C., Lévêque, F. 1999. Voluntary approaches in environmental policy. Kluwer Academic Publisher, Dordrecht.
- Cortright, J. 2001. New growth theory, technology, and learning. A practitioner's guide. Review of Economic Development Literature and Practice: No. 4, US Economic Development Service, US Department of Commerce.
- Danske Regioner 2007. Mulighedernes Landdistrikter. Debatoplæg november 2007. Danske Regioner. København.
- DFFE 2005a. Landbruget får hjælp til at få styr på miljø og natur. Pressemeldelse 20.12.2005. Direktoratet for FødevarerErhverv, København. [dato for citering: 05-12-2007] Tilgængelighed:
<http://www.dffe.dk/Default.aspx?ID=22326&M=News&PID=228498&NewsID=582>

DFFE 2005b. Rapport om effektivitet af læplantningsordningen. Version 1.0 04-07-2005 Direktoratet for FødevarerErhverv, København. [dato for citering: 06-12-2007] Tilgængelighed: www.netpublikationer.dk/DFFE/5595/index.htm.

DFFE 2006a. 50 mio. investeret i øget konkurrenceevne hos små fødevarer virksomheder. Pressemeldelse 11-04-2006, Direktoratet for FødevarerErhverv, København. [dato for citering: 05-12-2007] Tilgængelighed: <http://www.dffe.dk/Default.asp?ID=17142&M=News&PID=228501&NewsID=5967>

DFFE 2006b. Kvalitetsfødevarer bliver mere synlige. Pressemeldelse 24-02-2006. Direktoratet for FødevarerErhverv, København. [dato for citering: 05-12-2007]. Tilgængelighed: <http://www.dffe.dk/Default.asp?ID=27116&M=News&PID=275345&NewsID=5922>

DFFE 2006c. Redegørelse om Innovationsloven for 2005. Udvalget for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri, Udviklings- og Forskningskontoret. Direktoratet for FødevarerErhverv.

DFFE 2007a. Det Danske Landdistriktsprogram 2007-2013. Direktoratet for FødevarerErhverv, Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri, København.

DFFE 2007b. Forarbejdning og afsætning i tal. Direktoratet for FødevarerErhverv, København. [dato for citering: 05-12-2007] Tilgængelighed: <http://www.dffe.dk/Default.asp?ID=16804#>

DFFE 2007c. National Strategi for Det Danske Landdistriktsprogram 2007-2013. Direktoratet for FødevarerErhverv, København.

DØRS 2006. Dansk Økonomi forår 2006, De Økonomiske Råds formandskab, København.

Erhvervs- og Byggestyrelsen 2007a. EU's Strukturfondsmidler 2007-2013 – fremmer regional konkurrenceevne og beskæftigelse.[dato for citering: 05-12-2007] Tilgængelighed: http://www.ebst.dk/file/6399/EU's_strukturfondsmidler_2007-2013.pdf

- Erhvervs- og Byggestyrelsen 2007b. Program for Den Europæiske Regionalfond i Danmark 2007-2013. Regional konkurrenceevne og beskæftigelse. ”Innovation og Viden” version 16. maj 2007. [dato for citering: 05-12-2007] Tilgængelighed: http://www.ebst.dk/file/5467/Regionalfondsprogram_2007-2013.pdf
- Erhvervs- og Byggestyrelsen 2007c. Program for Den Europæiske Socialfond i Danmark 2007-2013. Regional konkurrenceevne og beskæftigelse ”Flere og bedre job”. version 16. maj 2007. Tilgængelighed: http://www.ebst.dk/file/5469/Socialfondsprogram_2007-2013.pdf
- Erhvervs- og Byggestyrelsen 2007d. Retningslinjer for strukturfondsfinansierede projekter 2007-2013. 6. JULI 2007. [dato for citering: 05-12-2007] Tilgængelighed: http://www.ebst.dk/file/7119/Samlet_vejledning_ansoegning_regionalfonden
- Freebairn, J. 2003. Economic policy for rural and regional Australia. *The Australian Journal of Agricultural and Resource Economics* 47(3): 389-414.
- Fødevarerministeriet 2006. Aftale om Landdistriktsprogrammet. 15. november 2006.
- Frandsen, J. N. 2007. Landdistrikterne som bevidsthedshistorisk landskab. I: Svendsen, G. L. H., Tanvig, H. W. (Red.). Landvindinger. Landdistriktsforskning og – perspektiver. Syddansk Universitetsforlag. Odense. pp195-212.
- Hodge, I. 2007. Presidential Address. The Governance of Rural Land in a Liberalised World. *Journal of Agricultural Economics* 58(3): 409-432.
- Indenrigs- og Sundhedsministeriet 2007a. Udvikling i landdistrikterne – Landdistriktspuljen. http://www.im.dk/publikationer/landdistriktspuljen_2006/index.htm (11.10.2007)
- Indenrigs- og Sundhedsministeriet 2007b. Vejledning om tilskud fra Indenrigs- og Sundhedsministeriets Landdistriktspulje for 2008. http://im.dk/publikationer/landdistriktspulje_vejledning_2008/index.htm
- Johansen, S. 2007. Macro Policies and Regional Impacts in Norway. I: Heijman, W. (Red.). Regional Externalities. Springer-Verlag Berlin. pp287-306.

- Kilkenny, M. R., Johnson, S. R. 2007. Rural Development Policy. I: Gardner and Summer, (Red.): Agricultural Policy for 2007 Farm Bill and Beyond, American Enterprise Institute, Washington, D.C.
- Khanna, M. 2001. Non-Mandatory Approaches to Environmental Protection. *Journal of Economic Surveys* 15(3): 291-324.
- Kristensen, I. T., Kjeldsen, C., Dalgaard, T., 2007. Landdistriktskommuner. Indikatorer for landdistrikt. Danmarks Jordbrugsforskning, Afdeling for Jordbrugsproduktion og Miljø, GEO-data og Regionale Analyser.
- Michel, P., Pestieau, P., Thisse, J.-F. 1983. Regional Allocation of Investment with distributive objectives. *Journal of Regional Science* 23(2): 199-209.
- OECD 1998. Agricultural policy reform and the rural economy in OECD countries. Organisation for Economic Co-operation and Development, 312 pp.
- OECD 1999. Voluntary approaches in environmental policy. An assessment. Organisation for Economic Co-Operation and Development. Paris.
- OECD 2006a. The New Rural Paradigm. Policies and Governance. OECD Rural Policy Reviews. Organisation for Economic Co-Operation and Development. Paris.
- OECD 2006b The SME financing gap. Theory and Evidence Vol. 1. Organisation for Economic Co-Operation and Development. Paris.
- Oldsman, E., Hallerg, K. 2004. Evaluating Business Assistance Programs. I: OECD (Red.). Evaluating Local Economic and Employment Development. How to access What works among Programmes and Policies. Organisation for Economic Co-Operation and Development. Paris pp229-250.
- Regeringen 2006. Regional politisk vækstredøgørelse 2006. Regeringens redøgørelse til Folketinget 24. maj 2006. Økonomi- og Erhvervsministeriet.
- Regeringen 2007. Landdistriktsredøgørelse 2007. Regeringens redøgørelse til Folketinget april 2007. Indenrigs- og Sundhedsministeriet og Ministeriet for Fødevarer, landbrug og Fiskeri.

- Romer, P. 1990. Endogenous technological change. *Journal of Political Economy* 98: S71-S102.
- Teigen, H. 1999. Regional økonomi og politikk. Samfunnsøkonomi og økonomisk politikk. Universitets Forlaget. Oslo.
- Teknologisk Institut 1999. Evaluering af Indenrigsministeriets Landdistriktspulje. Teknologisk Institut, Erhvervsanalyser.
- Terluin, I. J. 2003. Differences in economic development in rural regions of advanced countries: an overview and critical analysis of theories. *Journal of Rural Studies* 19: 327-344.
- Thomsen, L. Tanvig, H. W. 2006. Landdistriktsstøtten på Danmarkskortet. Center for Forskning og Udvikling i Landdistrikter. Skriftserie 13/06. Esbjerg.
- Thomsen, L., Tanvig, H. W. 2007. Subsidy programmes in rural Denmark: To whom or for which purpose? Danish Institute of Rural Research and Development. Working Paper No. 01/2007.
- Windelin, M. 2006. Regionale Erhvervsfremmeordninger på finansloven. Notat 2. juni 2006. Arbejderbevægelsens Erhvervsråd.

Working Papers

Fødevareøkonomisk Institut

10/08	July 2008	Lill Andersen Henrik Hansen	Human capital, technological progress and growth in developing countries
09/08	June 2008	Jakob Vesterlund Olsen	Investeringsadfærden blandt danske svineproducenter
08/08	June 2008	Philipp Festerling	Value-added in Danish food industry
07/08	June 2008	Jacob Ladenburg Alex Dubgaard	Hypotetiske værdisætningsmetoder Faldgruber og fejlkilder
06/08	June 2008	Søren Bøye Olsen, Jacob Ladenburg Alex Dubgaard	Anvendelse af ikke-brugsværdiestimater fra værdisætningsstudier i samfundsøkonomiske analyser
05/08	June 2008	Derek Baker Tove Christensen	Innovation in a multiple-stage, multiple-product food marketing chain
04/08	May 2008	Wusheng Yu Hans G. Jensen	Modeling Agricultural Domestic Support in China: recent policy reversals and two future scenarios
03/08	May 2008	Wusheng Yu Ronald Babula	Dynamic Economic Relationships among China's Cotton Imports and the EU Market for Apparel Exports
02/08	Februar 2008	Kenneth Baltzer Jesper Kløverpris	Improving the land use specification in the GTAP model
01/08	Februar 2008	Svend Rasmussen	Risikostyring i landbruget

21/07	December 2007	Lartey G. Lawson Jørgen Dejgaard Jensen Mogens Lund	The Costs of Food Safety – a Methodological Review
20/07	December 2007	Lartey G. Lawson Johannes Sauer Peter V. Jensen Helen H. Jensen	The Banning of Anti-Microbial Growth Promoters and Farm Effi- ciency Effects in Danish Pig Pro- duction
19/07	December 2007	Anders Larsen Søren Marcus Pedersen	Seminar om evaluering af forsk- ningsprogrammer
18/07	December 2007	Michael Fussing Clausen Mogens Lund	Effektmåling på handlingsplaner og Balanced Scorecards i Kvæg- produktion 2010
17/07	December 2007	Lartey G. Lawson Vibeke F. Jensen Jacob B. Christensen Mogens Lund	Therapeutic antibiotic use and the variable costs of broiler produc- tion in Denmark
16/07	December 2007	Derek Baker and Kimmie Graber-Lützhøft	Competition and transaction in the Danish food industry
15/07	December 2007	Derek Baker	Policy and the modern food sup- ply chain
14/07	November 2007	Lartey G. Lawson, Vibeke F. Jensen Lars Otto	Tracing the impact of non-use of Antimicrobial growth Promoters on output productives in Danish broiler Production
13/07	September 2007	Le Dang Trung Tran Ngo Minh Tam Bob Baulch Henrik Hansen	The Spatial Integration of Paddy Markets in Vietnam
12/07	August 2007	Wusheng Yu	Schemes for aggregating preferen- tial tariffs in agriculture, export volume effects and African LDCs
11/07	June 2007	Kimmie Graber-Lützhøft Derek Baker	Muligheder, trusler og forvent- ninger i dansk fødevarerindustri

10/07	June 2007	Svend Rasmussen	Agricultural Sector Modelling - A Micro-based Approach based on Mathematical Programming
09/07	June 2007	Ronald Babula Mogens Lund	Exploiting the Cointegration Properties of US Pork related Markets: The Emergence of a U.S. Demand for Pork as an Input
08/07	May 2007	Jørgen Dejgård Jensen Anja Skadkær Møller	Vertical price transmission in the Danish food marketing chain
07/07	May 2007	Derek Baker Karen Hamann	Innovation and the policy envi- ronment Findings from a workshop with meat industry firms in Skive
06/07	May 2007	Derek Baker Jens Abildtrup Anders Hedetoft René Kusier	Role of regional and rural devel- opment policy in supporting small-scale agribusiness in remote areas
05/07	Maj 2007	Jørgen Dejgård Jensen	Analyse af tre forskellige scenari- er for afgiftsændringer på føde- varer
04/07	March 2007	Hans Grinsted Jensen Kenneth Baltzer Ronald A. Babula Søren E. Frandsen	The Economy-Wide Impact of Multilateral NAMA Tariff Reduc- tions: A Global and Danish Per- spective
03/07	March 2007	Svend Rasmussen	Optimising Production using the State-Contingent Approach versus the EV Approach
02/07	Februar 2007	Kenneth Baltzer Søren E. Frandsen Hans G. Jensen	European Free Trade Areas as an alternative to Doha - Impacts of US, Russian and Chinese FTAs
01/07	Januar 2007	Lill Andersen Ronald A. Babula Helene Hartmann Martin M. Rasmussen	A Vector Autoregression Model of Danish Markets for Pork, Chicken, and Beef